

Prædikenpause XI

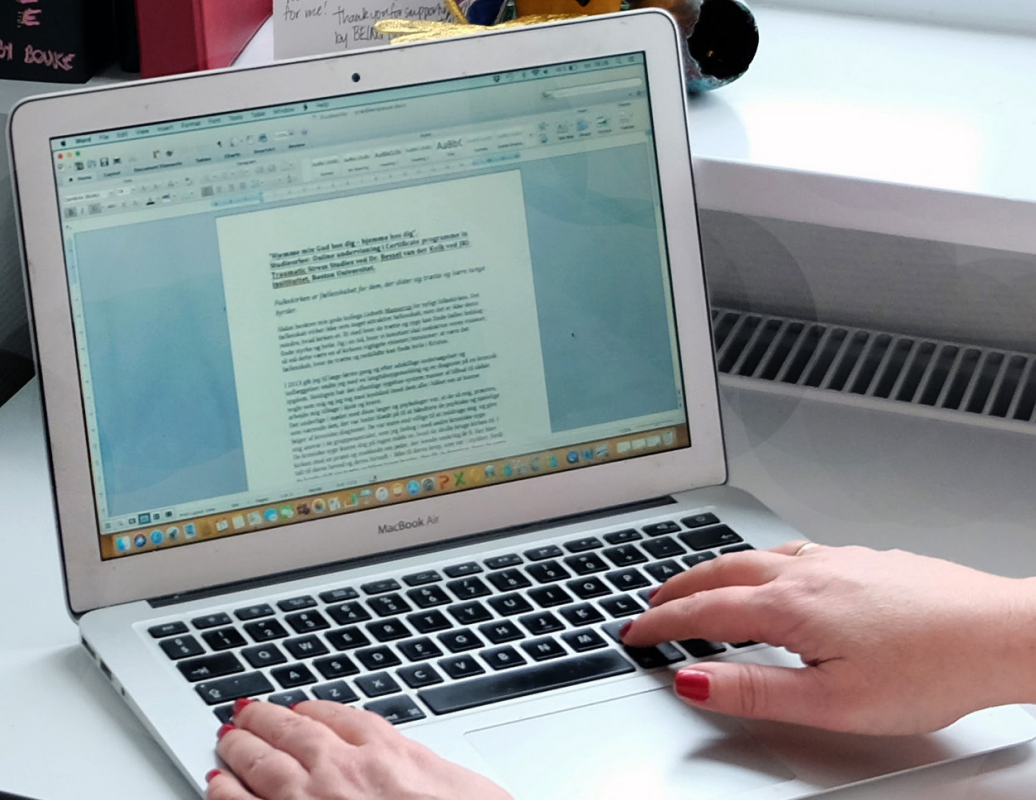
Folkekirken | Roskilde Stift | nr. 2 | maj 2019 | 70. årgang

THE YOGA SOMATIC BIBLE
BY BOUKE

dear Dianette,
Woman of power & grace
(and rest) near to the heart
Thank you for all that you have
brought to our group! I have
been so inspired by how
can bring such a beautiful
access to Western spirit
content to what I share!
that has been very valuable
for me! Thank you so much
by BELLA

En biskop, en provst og syv præster
skriver om deres studieorlov - og en
enkelt præst ser tilbage på, hvad der
kom ud af studierne

Aldrig færdig, altid på vej

af Otto Lundgaard, Stiftsbladets redaktør

For en del år siden var en yngre præst - som vi lige holder anonym - samlet med gode kolleger fra stiftet. Snakken gik, som den altid gør, og den yngre præst ville bidrage med et minde fra studieårene på universitetet. "Dengang jeg læste teologi -" begyndte han; så kom han ikke længere, idet en af hans ældre kolleger indskød et venligt: "- ja, undskyld, men det gør du vel endnu?"

I og for sig havde de begge ret. Som folkekirkepræst er man jo ikke længere stud. - men cand. theol. og har således rent formelt lagt uddannelsestiden bag sig. Alligevel er man på ingen måde færdig med at læse. Ingen af os præster stivner vel i den teologi, vi læste og lærte på det teologiske fakultet - og de mange hyldemeter lærdom tjener vel heller ikke udelukkende til dekoration af præstekontoret, vel? Ergo: teologien bliver aldrig færdig med os, også her er vi altid på vej.

Men ... So many books, so little time.

En almindelig arbejdsuge på 37 timer (plus det løse) giver ikke megen tid til fordybelse i "Guds ord og troens hellige lærdomme", som præsterne forpligter sig til i præsteløftet, der afgives på tærsklen mellem studieårene og præstekaldet. Og hvad stiller man så op?

Denne velkendte og tilbagevendende udfordring kan nok ikke udelukkende løses ved, at man som præst

og tjenestemand kan søge og gøre brug af en overenskomstmæssigt aftalt ordning, der giver ret til tre måneders studieorlov med dertilhørende arbejds- og prædikenpause. Alligevel kan en god orlov atter sætte gang i glæden ved at hente og indhente tanker og ideer, indsigt og inspiration - en glæde, der formentlig rækker ud over de tre måneder og langt ind i arbejdsdagene, når klokkerne ringer præsten tilbage til den daglige dont. Og tanken med dette blad, som i år kan fejre sit 10-årsjubilæum, er at lade de studieorlovsramte teologer dele deres glæde med læserne, så I får et udmærket indblik i, hvad det er, der optager et udsnit af præstestanden i en sådan grad, at det kalder på indtil flere former for fordybelse i tre måneder (plus det løse).

De ni studieorlover, der i 2018 blev afholdt her i stiftet, blev efter ansøgning tildelt syv præster samt en provst og endog vores biskop. Alle har i ord og billeder leveret et indlæg til "Prædikenpause XI", som I kan glæde jer til at læse. Dertil har vi som noget nyt i år valgt at bringe et ekstra indlæg, hvor endnu en præst her fra stiftet fortæller os, hvilket udbytte hun - og menigheden - har fået af sin studieorlov, som blev afholdt i 2012, og som for alvor satte gang i en vigtig del af hendes og præsternes arbejde. Nemlig forkyndelsen. Som vi aldrig er færdig, men altid på vej med.

God læselyst!

Få nyhedsbrev hver måned

TILMELD DIG HER!

Der er et Nyhedsbrev på vej til dig

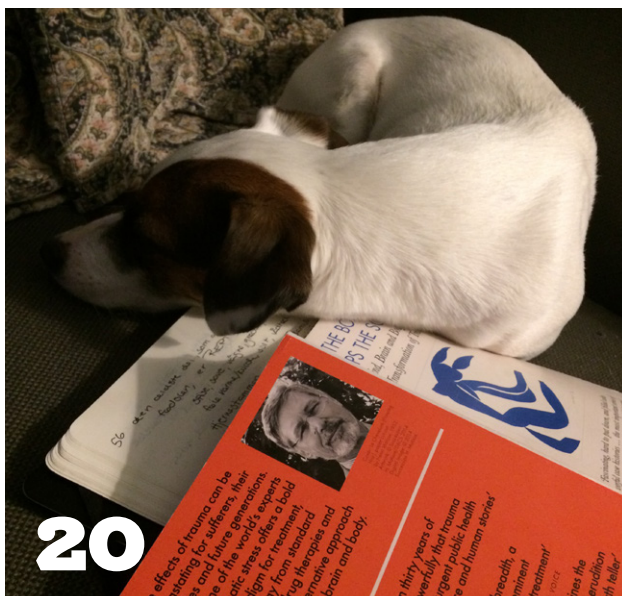
Nyhedsbrevet fra stiftet til dig er et koncentrat af nyheder i måneden, der er gået. Ud over dette overblik får du også et indblik i det, der vil ske i måneden, der kommer - samt en hilsen med fra biskoppen. Tilmeld dig via linket, du finder nederst på vores hjemmeside roskildestift.dk - og du vil hver måned få vores digitale nyhedsbrev i din indbakke.

8

12

20

41

Rapport om min studieorlov Jørn Noe.....	4	Præsten og autenticiteten Marianne Lekven Agerholm.....	28
Undervejs og allerede i mål Caroline Kollenberg Thisted.....	8	I kamp med Gud Jesper Blomgren.....	32
Hvad kan en præst sige om Gud Sofie Frost Bondorf.....	12	Grøn kirke og grøn teologi i treenighedsperspektiv	
Inspiration til gudstjenestefornyelse Kristina Bay	16	Peter Fischer-Møller.....	35
Hjemme min Gud hos dig, hjemme hos dig Jeanette Capion	20	Fem skarpe ... syv år efter Elsebeth Garde Kjær.....	41
Ars moriendi Sara Yun Mikaelsson	24	Landemode og Himmelske Dage på Heden.....	bagside

Stiftsbladet, maj 2019

Udgiver: Roskilde Stift
Palæet, Stændertorvet 3A,
4000 Roskilde.
tlf. 4638 1920
www.roskildestift.dk

Følg Roskilde Stift på Facebook:
www.facebook.com/roskildestift

Tilmeld jer vores nyhedsbrev via
link på vores hjemmeside

Ansvarshavende redaktør:
Otto Lundgaard
tlf. 4033 2127
e-mail: nol@km.dk

Roskilde Stifts kommunikations-
medarbejder:
Rasmus Birkerød
tlf. 3027 2319
e-mail: rabi@km.dk

Fotos: Christina Molbech og
Otto Lundgaard.
Hvor intet andet er anført, er
artikelforfatter og fotograf
identisk.

Citatet på side 33 er bragt med
forfatterens tilladelse.

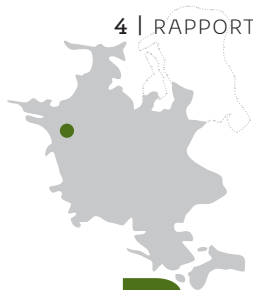
Korrektur: Lisbeth Grønberg

Layout: Itkin grafisk/itkin.dk

Tryk: KLS PurePrint A/S
Papir: Pureprint Uncoated
Oplag: 2.700.

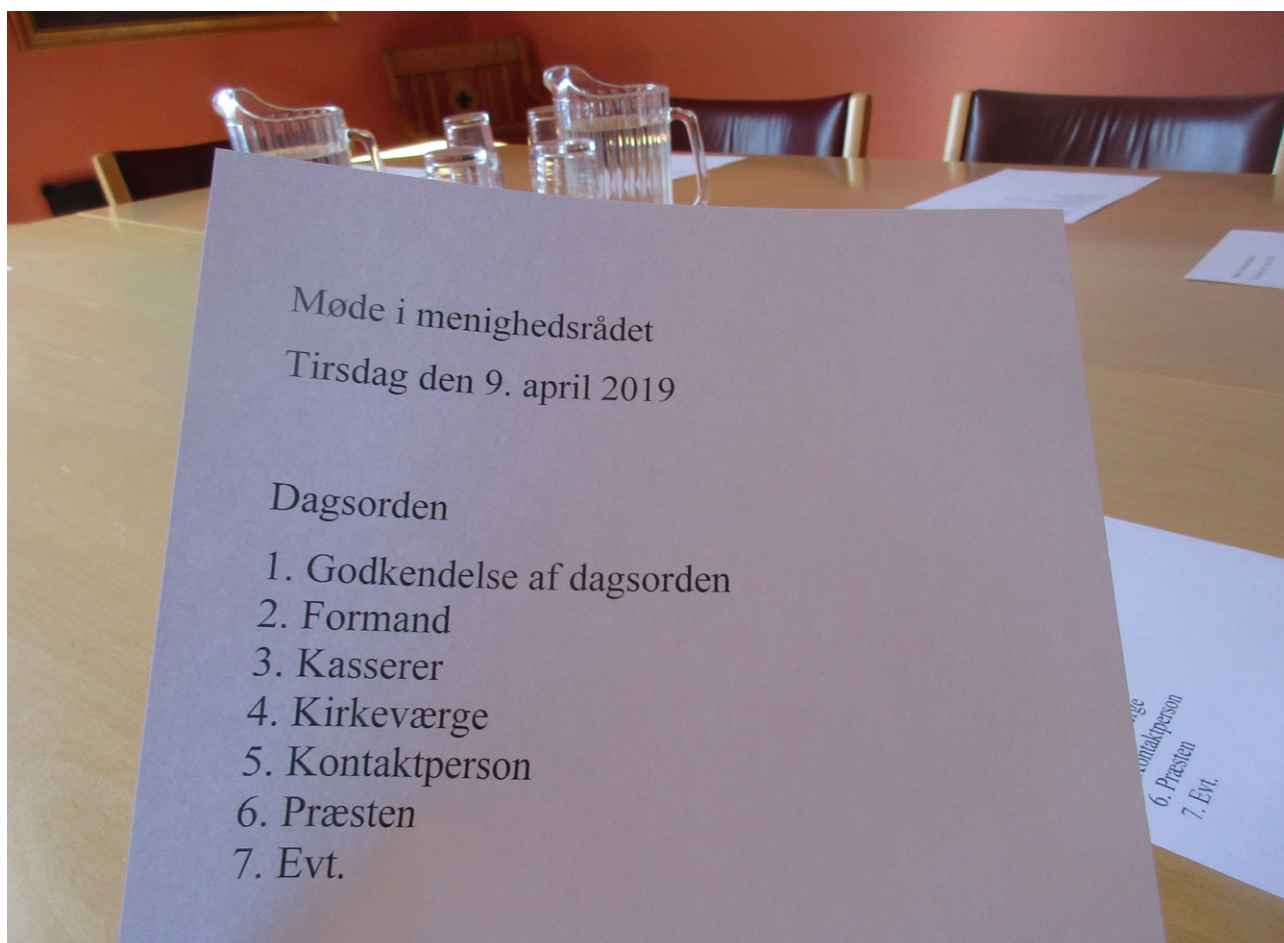
Næste nummer af Stiftsbladet
udkommer juni 2019.
Tema: Kirken og klimaet

Rapport om min studieorlov

Tekst: Provst Jørn Noe, **Reerslev-Finderup pastorat, Kalundborg provsti**

Modelfoto: Otto Lundgaard

Formålet med min studieorlov var meget enkelt og lavpraktisk: Er der områder ved menighedsrådenes beslutningsprocesser, der kan optimeres, således at beslutningerne bliver af en højere kvalitet?

Til det formål har jeg nærstuderet dagsordner og referater for 15 menighedsråd fordelt over tre møder. Baggrunden for dette formål er, at jeg i tidens løb har set mange dagsordner, der er mangelfulde. Et eksempel her på er dagsorden, hvor der kun står:

1. Godkendelse af dagsorden
2. Formand
3. Kasserer
4. Kirkeværgе
5. Kontaktperson
6. Præsten
7. Evt.

Endvidere har jeg set mange referater, hvoraf det er svært at se, hvad der er blevet besluttet. Endelig har jeg oplevet en del menighedsrådsmedlemmer, der indbyr-

des har været uenige om, hvad der reelt blev besluttet, og hvor det ikke var muligt at hente hjælp fra beslutningsprotokollen.

Tilføjelser til dagsorden

Det er med stor tilfredshed, at det kan konstateres, at der er meget få menighedsråd, der på selve mødet tilføjer ekstra punkter til den udsendte dagsorden. Når dette er tilfredsstillende, så skyldes det simpelthen det faktum, at punkter, der tilføjes den udsendte dagsorden, har de enkelte rådsmedlemmer ikke haft den fornødne tid til at sætte sig ind i. En grundlæggende forudsætning for at kunne træffe beslutninger af høj kvalitet er, at medlemmerne har haft tid til at sætte sig ind i sagerne. Derfor: kun sager af uopsættelig karakter skal tilføjes dagsorden. Et enkelt menighedsråd har haft mellem 2-6 punkter til hvert møde, der er blevet tilføjet dagsorden.

Orientering/meddelelser

Næsten halvdelen af menighedsrådene har orientering som det første punkt på dagsorden. Under halvdelen har det som næstsidste punkt. Et par stykker både først og sidst. Et enkelt menighedsråd kommer det ind imellem beslutningspunkterne. Hos nogle menighedsråd sker der beslutninger under orienteringspunkterne, hvilket ikke er lovmedholdeligt.

Når jeg har fokus på placering af orienteringspunkterne på dagsorden, så skyldes det følgende simple betragtninger: 1. Orientering prioriteres højere end beslutningerne. 2. Når der er mange orienteringspunkter (op til 18 punkter), så vil rådsmedlemmerne uvægerligt miste fokus, når de når til beslutningspunkterne, hvilket er med til at sænke kvaliteten af beslutningerne. Sæt orientering til sidst. Dertil kommer, at rigtig mange orienteringspunkter kan undlades, fordi medlemmerne kan læse det på sognets postkasse eller Den Digitale Arbejdsplads.

Formulering af beslutningspunkter

Når menighedsrådsmedlemmer skal træffe kvalificerede beslutninger, er det selvfølgelig vigtigt, at de ved, hvad de skal træffe beslutninger om. Derfor er det vigtigt, at beslutningspunkterne er formuleret på en sådan måde, at det tydeligt fremgår, hvad sagen drejer sig om, og hvad der skal tages beslutning om. Sådan burde det være, men sådan forholder det sig ikke i den virkelige verden.

I rigtig mange af de dagsordner, jeg har gennemlæst, er beslutningspunkterne formuleret på en sådan måde, at det ikke klart fremgår, hvad der skal tages beslutning om. Her er der klart plads til forbedringer. For at oplyse

“

Menighedsrådet sidder hele tiden nede i skraldespanden og forsøger at rydde op, så de selv kan komme til at gøre nogle af de ting, de selv vil i gang med i sognet. Det er ligesom en muldvarp, der hele tiden skubber jorden væk foran sig, så den kan komme videre – hen til det egentlige mål, at skabe gode vilkår for evangeliets forkyndelse – men når aldrig rigtig frem.

beslutningspunkterne bedst muligt, vil det være en god ide at medsende bilag til de enkelte beslutningspunkter eller i selve dagsorden at redegøre for sagen.

Formulering af beslutningerne

Det burde være en selvfølge, at der er en sammenhæng mellem et dagsordenspunkt og den tilhørende beslutningsprotokol. Det er desværre langt fra tilfældet. Et eksempel: Dagsordenspunkt “Kirkebetjeningens funktion under begravelser og bisættelser”. I beslutningsprotokollen står der “Katafalk – køb den”. Der er

ingen indre sammenhæng, og beslutningsprotokollen er mangelfuld. Der burde nemlig også stå: Hvilken type katafalk det er, hvad er prisen, hvor i budgettet skal pengene tages. Formuleringen er så upræcis, at den meget let kan give anledning til usikkerhed og konflikt, særligt når der er gået noget tid. En beslutningsprotokol skal altid være formuleret på en sådan måde, at enhver, der læser den, kan se, hvad der er besluttet – også når der er gået nogle år.

Ovennævnte er blot en lille smagsprøve på de resultater, jeg er nået frem til i forbindelse med undersøgelsen af de empiriske data (dagsordner og referater). Derudover har jeg læst noget teori om organisatoriske beslutningsprocesser for at klarlægge, inden for hvilke beslutningsmodeller menighedsrådene eventuelt kan placeres, og om dette kan kaste lys over menighedsrådenes beslutningsprocesser.

Jeg nåede frem til, at menighedsrådene hører hjemme i de anarkistiske beslutningsmodeller nærmere bestemt “Muddling Through-modellen” og “Garbage Can-modellen”. Disse modeller er bl.a. kendetegnet ved følgende:

1. Målene er uklare, forskellige, konfliktende og skiftende.
2. Målet er ikke givet på forhånd, men vælges i beslutningssituationen samtidig med handlingen.
3. Kun få alternativer bliver taget i betragtning.
4. Der foretages kun få konsekvensberegninger.
5. Problemet bliver sjældent endeligt løst, men tages op igen og igen.
6. Beslutningerne er mere en flugt fra forskellige ulemper end en bevægelse hen imod et defineret mål.
7. Beslutningstageren har en begrænset viden og adgang til information.
8. Beslutningstageren er på deltid.
9. Viden, handlinger og beslutninger søges i nærheden af status quo.
10. Samtidighed mellem beslutningsanledninger, problemer, løsning og beslutningstagere.

Jeg kan ikke komme ind på alle 10 punkter, men lad mig give et par eksempler: 1. “Målene er uklare, forskellige, konfliktende og skiftende”. Kigger man ned over dagsordenen for et menighedsrådsmøde, så er målene klare om end skiftende og forskellige. Det er klart og tydeligt, hvad der skal besluttet (målene). Anderledes står det til, når vi taler om menighedsrådets helt overordnede og vigtigste mål: at fremme kirkens liv og vækst i sognet; at virke for gode vilkår for evangeliets forkyndelse. Nu er målene pludselig meget uklare, forskellige, skiftende og konfliktende. For hvad er gode vilkår? Det er forskelligt fra medlem til medlem, fra sogn til sogn. Dette, at det er svært at forholde sig til et så uklart mål, er måske den egentlige grund til, at det aldrig bliver drøftet på et menighedsrådsmøde.

En anden grund til at dette mål ikke så tit bliver drøftet, er følgende: “Beslutningerne er mere en flugt fra forskellige ulemper end en bevægelse hen imod et defineret mål”. En gennemgang af menighedsrådenes dagsordner viser, at størsteparten af de sager, de har på dagsordenen, er sager, som lovgivningen siger, de skal gøre. Menighedsrådet sidder i en skraldespand (Garbage Can), og ned i den bliver hældt en masse sager. Menighedsrådet sidder hele tiden nede i skraldespanden og forsøger at rydde op, så de selv kan komme til at gøre nogle af de ting, de selv vil i gang med i sognet. Det er li-

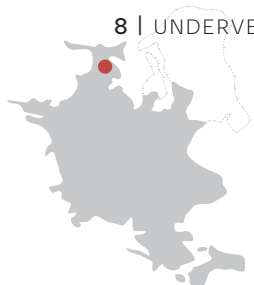
gesom en muldvarp, der hele tiden skubber jorden væk foran sig, så den kan komme videre – hen til det egentlige mål, at skabe gode vilkår for evangeliets forkyndelse – men når aldrig rigtig frem.

Jeg må konkludere, at det har været meget givende at læse de forskellige beslutningsteorier, som har kastet et nyt lys over de processer, der er i spil, når menighedsråd holder møder og træffer beslutninger.

I det hele har det været en givende orlov, der har givet mig nogle ideer til, hvordan man kan hjælpe menighedsrådene til at højne kvaliteten af deres beslutninger uden at fratage dem deres suverænitet på beslutningsområdet.

“

Anderledes står det til, når vi taler om menighedsrådets helt overordnede og vigtigste mål: at fremme kirkens liv og vækst i sognet; at virke for gode vilkår for evangeliets forkyndelse. Nu er målene pludselig meget uklare, forskellige, skiftende og konfliktende. For hvad er gode vilkår? Det er forskelligt fra medlem til medlem, fra sogn til sogn. Dette, at det er svært at forholde sig til et så uklart mål, er måske den egentlige grund til, at det aldrig bliver drøftet på et menighedsrådsmøde.

Undervejs og allerede i mål

Tekst: Sognepræst Caroline Kollenberg Thisted, **Nykøbing Sjælland sogn**

Efter nær 10 år i embede søgte jeg studieorlov til fordybelse og eftertanke. Jeg var sandet til i min grundlæggende tænkning og ledte forgæves efter store svar i en hverdag, der fortabte sig i kalenderstyring, mange møder og for lidt plads til den teologi, mit hjerte banker sådan for. En studieorlov skulle give plads til tankefortæring og -befrugtning.

Gennem årene har jeg i stigende grad fokuseret på formidling, mere præcist forkyndelsen i prædiken, og homiletikken fangede mig efter årene på fakultetet. Jeg har lagt mange timer i at formulere og levere prædikener, og jeg forstod snart at min opgave som prædikant var at bære med på menneskers forståelse af tilværelsen, og at en præst i grunden er en *meningsgiver*.

At min egen livsmening fortonede sig, betød at emnet for min orlov måtte være noget så storladent som selve grundspørgsmålet om *Meningen med livet*.

Pilgrimsmyten

På et provstikursus blev jeg i anden forbindelse af en vores systematikere mindet om den forladte pilgrimsmyte, og øjeblikkeligt blev jeg betaget. Myten foldede sig ud; meningen med livet var engang, derude, efter livet, når Gud vil samle og hele os alle, og når fragmenter af forståelse føjes sammen til et helt billede. Engang vil vi stå ansigt til ansigt, og al mening vil fortætte sig og fremtræde tydelig for os. For mig var der den januar morgen stort håb i, at meningen måske nok fortonede sig til daglig, men Gud vidste bedre. Og engang ville også jeg vide bedre.

Så jeg sendte en ansøgning om studieorlov til biskoppen. Hvis sva-

ret på meningen med livet lå gemt i pilgrimsmyten, så måtte jeg kende den, for også fremover at kunne prædike mening for menigheden.

For at understrege bevægelsen, som myten bærer, af hverdagens og menneskelivets *hjemløshed* og *hjemstavns længsel*, anskaffede jeg en autocamper, overtog undervisningspligten for mine tre børn og sammen med dem og min mand kørte vi til og rundt i det italienske storrige i tre måneder. Min egen mikropilgrimsfærd var begyndt.

En provokation

Jeg satte mig for at læse Vilhelm Grønbechs lille bog *Kampen for en ny sjæl*. Det var ret præcist, hvad jeg tænkte måtte til; for mig og måske også for andre, hvis ikke for en hel kultur, hvis meningssvar fortoner sig mere og mere i hedonisme og forfladiget underholdningshung. Jeg tænkte, at en sjæl, der for-

Vandvej. Messinastrædet og dermed i Platons og Paulus' fodspor. På dækket ses kamelen, der bragte pilgrimmene rundt på vejene. Den drømmer om at komme til Island til sommer - og hele familien drømmer om orlov igen. Sikke en skam, der går så langt imellem dén slags ☺.

Stenet rute, en blokeret klippevej.

Apostlenes heste.

stod, hvor den kom fra, og hvor den gik til, ville kunne slå nye rødder i mig og derfor også i de ord, jeg skulle dele med menigheden. Grønbech var min nye helt - allerede inden jeg kendte ham. Den slags skal få de små røde lamper til at lyse ...

Bogen var en provokation. Den verdensforsagende himmellængsel var en illusion. En flugt. En umulighed. Hvis håbet var at kunne svare på, hvad meningen med livet er, var Grønbech et vildspor. Men han tør drøfte, hvad et menneske er! Og måske skal man starte dér, hvis meningen med livet skal folde sig ud. I al fald prægede det min videre læsning: den kristne teologiske antropologi, der adskiller sig fra humanismen og ateismens svar på, hvad et menneske er.

For: hvad er vi egentlig? Med Salme 139 forstår vi, at vi er til hos Gud, før vi bliver født - i al fald fletter han

vores nyrer og kender vores dage, før en eneste er levet. Og med Prædikerens Bog 12.7 forstår vi, at vi er sammensatte væsener; støvet vender tilbage til jorden, hvor det var, og livsånden vender tilbage til Gud, som gav den. Og i et af Kristi 7 korsord forstår vi at: *Kvinde, dér er din søn, og Derpå sagde han til disciplen: Dér er din mor.* Vi er lagt i hinandens hænder af den Gud, der kort efter døde fra os.

Så på kort form vil det sige, at vi er evighedsvæsener, men vi hører ikke mest til i himmelen, ikke mest til hos ham, der formede os, for vi er ikke mere ånd, end vi er kød. Det er helheden, det er værd at finde mening i, og det er hos hinanden vi hører til, bundet sammen på tværs af konventioner og kød.

Jeg vendte tilbage til Grønbech, som slår løs på menneskene for at ville slippe kødet allerede, mens vi er her. Vi går op i at få løftet os over verden, mens vi færdes i den. Vi har hovedet i himmelen og IKKE fødderne på jorden – hver især og i den måde vi har indrettet vores samfund på. For vi er evindeligt optaget af at slippe for det, som den trælse krop og menneskers krav binder os til. Opskriften lader til at lyde: Færre

“

Vi har hovedet i himmelen og IKKE fødderne på jorden – hver især og i den måde vi har indrettet vores samfund på. For vi er evindeligt optaget af at slippe for det, som den trælse krop og menneskers krav binder os til. Opskriften lader til at lyde: Færre pligter, mere lystbetonede liv. Mindre arbejde, mere fritid. Mere selv, mindre fælles.

pligter, mere lystbetonede liv. Mindre arbejde, mere fritid. Mere selv, mindre fælles. Himmellængslen giver os pilgrimsfødder, der får os til at forlade hvem vi er, i jagten på det vi tror, vi må fylde dagene med. Så optagede af at følge vores egne flyvske forestillinger om hvorfor mennesket er til.

Mon ikke Luther havde betragtet den vestlige verden og dér gentaget sit *incurvatus in se*? Jeg tænker det. Så jeg lagde Grønbech væk endnu engang og dykkede ned i andre værker, nye tænkere, andre faggrene, som kigger på mennesket – ikke

på himmelen – for at kunne svare på, hvordan man må sondre mellem lykke og mening, og hvordan mening og væsen er dybt forbundet.

Bevægelsen

Og hvad skete der så? Ja, jeg foretog selv den bevægelse. Fra, som disciplene, at stå og stirre efter den himelfarne Kristus, til at kigge mig omkring. Det var helt reelt et skifte fra en vertikal livsforståelse til en horisontal. Men ikke noget jeg gjorde af mig selv. Jeg gjorde det, fordi bøgerne ændrede min synsretning, og jeg gjorde det fordi, når man lever 5 mennesker på 12 kvm, så bliver de andre ret påtrængende at forholde sig til. Vi var så tæt på hinanden, at vi først fik samme døgnrytme, siden samme åndedræt. Vi snoede os forbi hinanden i den lille autocamper, når tordenregn fyldte bjergene i Syditalien, og vi pakke- de alle vores sager i samme skabe, samme stakke, samme uorden. Vores ting blev fælles, vores bøger gik på omgang. Vi blev ét kød. Og ligeså lidt som man kan overheøre, når ens eget legeme giver sig, ligeså lidt kan man ignorere, når andre, man er forbundet med, trænger sig på med længsler og meninger.

Så min antagelse faldt. Meningen med livet var ikke engang. Når nu Gud er død, og realiseringen af

Farbar vej, i al fald oppisket.

Sten på vej, lagt omkring år 100. Cefalu, Nordsicilien.

“

Tag ansvar. Bær en byrde. Bidrag til verden. Mennesket har mageløse kræfter, hvis de bruges rigtigt. Vi kan give vores liv hen for andre, vi finder vores storhed i evnen til at tjene. Mit hjerte fandt fred.

Guds rige ikke først finder sted engang – men må antages at være her allerede – så må også meningen med livet folde sig ud. Lige her og lige nu. Og netop der fik jeg opfyldt en anden systematisk grundforståelse. Tid og sted er illusioner, filtre vi ikke kan undgå for at forstå, men kategorierne er ikke sandhed i sig selv. Der er kun nu og her.

Det gav mig ingen panik, om end jeg let forstår den vestlige verdens desperation i YOLO, og at FOMO, som en direkte følge deraf, lever fint som pejling for postmoderne mennesker. For hvis vi kun har dette nu, dette liv, så skal det da bruges maksimalt. Masser af ferie, masser af fed mad, masser af fornøjelser – her havde Grønbech alligevel ret i sin forståelse af, hvordan vi er skruet sammen, vi mennesker. Men himmellængsel forstået som en realisering af alle livets goder nu-nu-nu, var ikke det svar, jeg læste, ikke det svar jeg levede i dette mit orlovsnu. Og det var heller ikke i overensstemmelse med, hvad jeg mener, mennesket er.

Meningen

For først og mest er mennesker sat i forbindelse med hinanden og dertil kommer, at det vi foretager os i sin grund skal være væsentligt for os, altså forbundet med vores væsen. Vi skal med andre ord folde os

ud – “excurvatus” – for at bidrage til, at den verden vi er en del af, bliver den bedst tænkelige. Ja rent nøgternt er vi medarbejdere på Guds rige, og som den gamle Lindhardt sagde det: *Livets mening er at gøre Guds vilje, og anden mening er der ikke.* Den vilje gør vi ikke ved at drive den af i hængekøjen. Meningen ligger ikke i mageligheden, forstod jeg. Ikke i brød og skuespil.

Så meningen med mennesket og med mig var måske nok at knokle på og kalenderstyre, som jeg havde gjort i tiden op til min orlov, tænkte jeg. Duty calls og orlover har en ende. Men det gamle liv faldt for kravet om væsentlighed. Fik jeg orlovskrise? Uden tvivl. Kom teologien mig til hjælp? Også uden tvivl.

Særligt da jeg tænkte, at der måtte være andre, der var meningsgivere. Andre end præster, som gav valide svar på mit grundspørgsmål om meningen med livet. Mennesker derude i det ganske land måtte lytte til nogen. Jeg måtte skifte medie, for ikke blot at læse dem jeg plejer og blive mere og mere bekræftet i, at vi er en lille skinger skare, der forestiller os, at vi har set lyset. Jeg vovede mig på Youtube og fandt, hvad jeg søgte hos Jordan Peterson, en klinisk psykolog og professor fra Toronto. Ham kan man mene meget

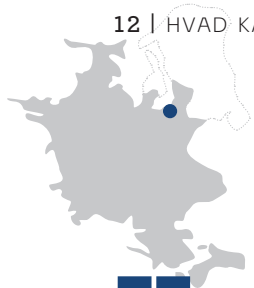
om, men han har et svar på, hvad meningen med livet er. Nemlig: Ansvar. Tag ansvar. Bær en byrde. Bidrag til verden. Mennesket har mageløse kræfter, hvis de bruges rigtigt. Vi kan give vores liv hen for andre, vi finder vores storhed i evnen til at tjene. Mit hjerte fandt fred.

Og så var det tid til at tage hjem. Hjem til en hverdag, hvor hvert menneske er nødvendigt. Hjem til vasketøj og varme møder mellem mennesker, som trænger til at ses. Hjem til et hverdagsliv. Mit meningsfulde, væsentlige hver dags liv, lige her, lige nu. Studieorlover kan forandre verdener – også min.

FAKTABOKS

YOLO er et akronym af “**Y**ou **o**nly **l**ive **o**nce” På “præstesk” ville vi nærmere sige “Carpe Diem” (latin, på dansk: “Grib dagen”).

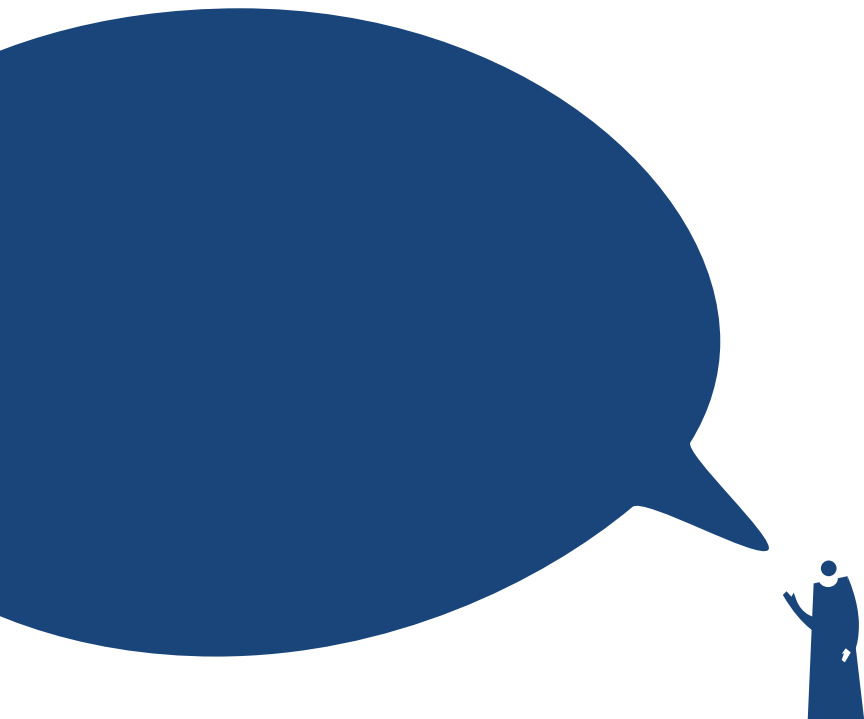
FOMO er et akronym af “**F**ear **o**f **m**issing **o**ut” og handler forenklet om, at nutidsmennesket ikke tåler at gå glip af noget.

Hvad kan en præst sige om Gud?

Tekst: Sognepræst Sofie Frost Bondorf, **Vor Frue-Vindinge pastorat**

Fotos: Otto Lundgaard

Hvad kan en præst sige om Gud?

Det kan se meget selvsikkert og overbevisende ud, når en præst står på prædikestolen og fortæller om Gud, livet, håbet og tilgivelsens kraft. Men det føles ikke altid helt så selvsikkert, når man er den, der er inde i præstekjolen. Jeg har brugt min studieorlov i efteråret til at færdiggøre en master i homiletik (prædikenlære), og jeg stillede mig selv det spørgsmål i den afsluttende opgave, hvad man (præsten) egentlig kan sige om Gud.

Spørgsmålet er drilsk, fordi det kan besvares på to indbyrdes helt modstridende måder. Og netop fordi det er drilsk, er det også interessant.

På den ene side kan man svare, at en præst da forhåbentlig kan sige en hel del om Gud. At tale om Gud er unægteligt en væsentlig del af præstens arbejdsbeskrivelse. Præsten har gennem teologiske studier erhvervet akademisk viden om Gud og gennem utallige samtaler fået indgående kendskab til menneskers troserfaring. Ved at stå for gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelig undervisning er præsten selv en del af den levende kirkelige tradition. Så kendskabet til Gud er be-

tydeligt og nuanceret. Hvis præsten ydermere beskæftiger sig med homiletik, er han eller hun også opmærksom på, hvordan denne viden og tro kan forkyndes for andre. Så præsten kan sandelig sige en hel del om Gud.

På den anden side kan man med lige så god ret svare, at en præst selvfølgelig ikke kan sige ret meget om Gud - om overhovedet noget. En præst er jo kun et menneske, og Gud er så meget andet og mere end mennesker, at Gud ikke kan passes ind i vores erkendelse og begrebsverden. Det menneskelige sprog slår ikke til - til at beskrive Gud.

Hvordan bliver bibeltekst til prædiken? Sofie har brugt sin studieorlov på at afslutte en master i homiletik (prædikenlære).

Dette dobbelte svar afspejler en dobbelt erfaring i præstehverdagen. Nogen gange er man meget overbevist om sin egen betydning. Man ved jo, at hvis en præst forbereder sig grundigt og fremstår engageret og troværdig i gudstjenesten, er der stor sandsynlighed for, at kirkegængerne vil opleve det kristne budskab som vedkommende. På de dage er det svært at overvurdere præstens betydning for forkyndelsen. Men andre gange er man meget overbevist om sin egen ubetydelighed. Det kristne evangelium er blevet udbredt i generationer og med både gode og dårlige præster i kirkerne. Evangeliet må besidde en

“

I mit masterprojekt fandt jeg nogle pejlemærker at navigere efter – netop fandt og ikke opfandt. Der er ikke noget revolutionerende nyt, men selv gammelkendte sandheder kan man blive klogere af.

Sofie foran prædikestolen i Vindinge kirke. Træskærearbejdet er fra 1589 og vidner om, at prædikenen har spillet en væsentlig rolle i hele den protestantiske tradition.

kraft, der er hævet over den enkelte præsts indsats.

Hvad kan vi så egentlig sige om Gud? Kan vi sige det hele eller slet ingenting? I mit masterprojekt fandt jeg **nogle pejlemærker at navigere efter** – netop fandt og ikke opfandt. Der er ikke noget revolutionerende nyt, men selv gammelkendte sandheder kan man blive klogere af.

1 Vi kan ikke tale om det guddommelige på en forståelig måde, for det guddommelige er netop det, der er anderledes end det menneskelige. Så snart vi begynder at bruge vores sprog og begreber om det guddommelige gør vi det guddommelige menneskeligt og fratager det dermed en del af sin guddommelighed. Sociologen Bernhard Waldenfels gør opmærksom på, at dette skel mellem det frem-

mede og det kendte er et skel, der både skal opretholdes og udslettes. Den tyske teolog Alexander Deeg oversætter det til teologien: Gud er radikalt anderledes end os. Når vi indkapsler Gud i vores sprog, tager vi en del af guddommeligheden fra Gud. Vi kan aldrig tale om, hvordan Gud er i sig selv, men kun om hvordan mennesker oplever Gud.

2 Inkarnationen er nøglen i al tale om Gud. Der er ikke nogle mennesker, der kan overvinde skellet mellem det menneskelige og det guddommelige i sig selv. Men Gud har overvundet dette skel, da Gud blev menneske julenat. Derfor kender vi til Gud, og via Jesu menneskelighed har vi mulighed for at beskrive Gud. Der er selvfølgelig mange teologer, der har beskæftiget sig med inkarnationens betydning. Jeg læste især om den hos Søren Kierkegaard.

3 Forkyndelse er, når ordene om Gud skaber eller styrker troen hos den, der hører dem. Forkyndelse er altså, når den ydre begivenhed, at der siges noget om Gud, bliver til en indre begivenhed i kirkegængerens. Før omtalte Alexander Deeg fremfører, at kedsomhed i gudstjenesten er en af kirkens største farer. Kedsomheden indtræffer, når den forkyndende, indre begivenhed udebliver. I de tilfælde er der nok blevet sagt noget om Gud, men menneskeordene er ikke blevet til Guds virksomme, levende ord.

4 Hvis præstens ord bliver til forkyndelse, indebærer det, at relationen mellem den troende og Gud skabes eller styrkes. Med store ord, og dem kan Søren Kierkegaard godt lide at bruge, finder der et møde sted mellem kirkegængerens og Gud. Præsten er ikke en

“

De ord, præsten siger om Gud, kan vise sig at slå rod i en kirkegængers sind og styrke kirkegængerens tro. Når det sker, er præstens ord blevet til forkyndelse.

del af dette møde. Præstens ord kan højst være anledning til det. Præsten er altså ikke et led i kæden mellem Gud og kirkegænger. Det er ikke prædikenens opgave at videregive noget guddommeligt, som præsten selv har modtaget. Formålet med prædikenen er at skabe et grundlag for eller anledning til, at kirkegænger selv møder det guddommelige.

5 Gud kan ikke bevises. Det er ikke muligt for noget menneske logisk at tænke sig frem til Guds nåde og velsignelse. Det er en hovedpointe i Karl Barths teologi. Når den rationelle erkendelse ikke kan bruges til gudserkendelse nytter det ikke noget, hvis prædiken kun benytter sig af logisk, rationelt sprog.

6 Billedsprog er uomtvisteligt i forkyndelsen. Jesus benyttede sig selv en del af billedsproget. Hos sprogfilosoffen Anders Fogh Jensen blev jeg opmærksom på, at én af de særlige ting ved billedsproget er, at det engagerer modtageren, fordi billedsproget kalder på en aktiv billeddannelse. Når en prædiken benytter sig af billedtale, er kirkegænger nødt til at trække på sin egen erfaring og sine følelser og sanser for at forstå, hvad der bliver sagt. Eberhard Jüngel forfiner denne iagttagelse. Brugen af sproglige billeder og poetisk tale i en prædiken kan stemme kirkegængerens sind, så kirkegænger mærker glæde, forventning, håb og trøst i en grad, så man kan sige, at det er Gudsriget selv, der indfinder sig.

Pejlemærkerne har hjulpet til at af-sætte en homiletisk kurs, så jeg lettere kan undgå at falde i storhedsvanviddets grøft på den ene side (evangeliets udbredelse afhænger af mig) og selvudslettelsens grøft på den anden (min indsats er ingenting værd).

Tilbage til spørgsmålet: Kan man overhovedet sige noget om Gud? ja, selvfølgelig kan man det. Ord spiller en stor rolle i kristendommen. Jesus er Guds Ord, og ord er blevet brugt igennem hele kirkens historie til at skabe og styrke troen. Men ordene er ikke præstens alene.

Præsten er selvfølgelig i en særlig position i gudstjenesten, fordi det er præsten, der forbereder og gennemfører gudstjenesten. Præsten trækker i sit arbejde på sin akademiske viden og menneskelige erfaring, som i en vis udstrækning adskiller sig fra kirkegængernes. Men ingen af de ting gør præsten til andet end et almindeligt menneske, der har iført sig en præstekjole og bestegit en prædikestol.

De ord, præsten siger om Gud, kan vise sig at slå rod i en kirkegængers sind og styrke kirkegængerens tro. Når det sker, er præstens ord blevet til forkyndelse. Så er præstens ord netop ikke længere kun præstens. Så har Guds levende, livgivende Ord flettet sig ind i de ord, der bliver formuleret og sagt af en præst.

Inspiration til gudstjenestefornyelse i Danmark, Europa og uden for Europa

Tekst: Sognepræst Kristina Bay, [Højelse-Lellinge pastorat](#)

Hver søndag har jeg været til anderledes gudstjenester i Danmark. Jeg har bl.a. været til gudstjeneste i Enghave kirke i et ganske almindeligt rum, da kirken var under renovering, temagudstjeneste i Apostelkirken på Vesterbro med band og "Bøn og brunch" i Brorsons kirke, hvor jazzbandet spillede allehelgens salmer på moderne vis. Jeg har været i Sorgenfri kirke, hvor prædikenen var understøttet af powerpointbilleder på kirkens væg, i Helgeandskyrkan i Sverige hvor mange frivillige er involveret under gudstjenesten f.eks. med læsninger, og til gospelgudstjeneste i Jersie kirke. Jeg har været i Vive Church i Rom, som var karismatisk, til svensk gudstjeneste i Katarinakapellet hos Birgittasøstrene, midnatsmesse i Basilica di Santa Maria Maggiore kirken i Rom og sidst, men ikke mindst til nytårsmesse i Santa Prassedekirken i Rom.

Guds eget land

I november tog jeg tre uger til staten Minnesota i USA, hvor jeg besøgte Sonja og Johan Hinterlie. Det var et par, jeg havde mødt på min ferie inden orloven. Hovedbyen i Minnesota hedder Minneapolis og består af to sammensatte byer, Minneapolis og Saint Paul, også kaldet Twin Cities. Johan var næsten lige gået af som protestantisk præst i kirken Shepherd in the Valley, og Sonja var tidligere danser og havde også været meget hjælpsom i kirken.

De er et utrolig sødt par, der udstråler glæde, humor og overskud. Da jeg kom derover, havde de lavet et tætpakket program til mig, der omhandlede oplevelser af forskellige gudstjenester samt et bredt udbud af, hvad deres kirke er for en stør-

relse i USA. Kirkerne i USA er frikirker, og derfor har de et helt andet system, både hvad angår økonomi samt ledelse og struktur.

“

*Timerne fløj af sted
med grin, tårer, alvor,
glæde og især
taknemmelighed
over livet og alle
Guds gaver, som de
viser sig i hverdagen.*

Den første dag oplevede jeg Sonjas bibelgruppemøde, hvor otte damer kom med hjemmebagte kager og hilste så hjerteligt på mig, som amerikanere kan. Vi gennemgik et studiehæfte, som Sonja selv havde udviklet, og temaet var den dag fristelse med udgangspunkt i bibelskriftsteder kombineret med egne oplevelser i hverdagen. Timerne fløj af sted med grin, tårer, alvor, glæde og især taknemmelighed over livet og alle Guds gaver, som de viser sig i hverdagen. Jeg fulgte med på engelsk, det bedste jeg havde lært, skønt jeg havde lidt jetlag. Inden vi sluttede af, bad vi igen, og alle gik derfra mere glade om hjertet og med et bjerg af lækre kager i overskud.

Prædiken på DVD

Næste dag var jeg til Bibel-DVD-aften med Sonja og Johan hos deres venner i deres store, flotte hus. Det var James O'Donald, der prædikede på DVD'en, og der var en dertilhørende lærebog med spørgsmål. Den

gennemgik vi undervejs, og alle i gruppen fortalte så ærligt om deres glæder og sorger på livets vej, men altid med en fast tro på Gud, hans søn Jesus Kristus og Helligånden som deres guide gennem livet.

En anden aften var jeg i Saint Paul's Evangelical Lutheran Church i Minneapolis, hvor lederen Roland Wells i mange år havde arbejdet med Diaspora Ministry, altså kirkens immigrationsarbejde. Her kom en del frivillige for at høre aftenens to foredrag om, hvordan det var at komme til et andet land og integrere sig. Det skulle de bruge i deres missionsarbejde, hvor de stemte dørklokker i kvarterer med mange forskellige indvandrere.

To gange var jeg til et kristent AA-møde hos pastor Frank. Han var selv tidligere alkoholiker, og alle, der havde misbrug eller tendenser til afhængighed af alskens slags, kunne komme her. De gik ud fra en kristen AA-bog, og der var altid god stemning og herlige kommentarer i pastor Franks timer.

“

*Gudstjenester
behøver heller ikke
foregå i en bygning,
der ligner en kirke.*

Jeg var selvfølgelig også til gudstjeneste om søndagen og nogle gange flere på samme dag. Pastor Sam holdt prædikenen i Shepherd in the Valley, hvor Sonja og Johan stadig kom, og det var en god gudstjeneste med band og klavermusik.

Skønt Johan var stoppet som præst på stedet, underviste han stadig i bibellære i et andet rum under gudstjeneste nr. 2. Man kunne godt have flere aktiviteter kørende på samme tid i denne store kirke. Deres ungdomsklub med band og dj var også vokset de sidste par år.

Gudstjenester behøver heller ikke foregå i en bygning, der ligner en kirke. Man kan sagtens komme til gudstjeneste i en kongressal, som i Crossroad Church, hvor der er et band, powerpoint, et stort kors og en standup-prædikant, og hvor kirkekaffen uddeles først som velkomsthilsen. De viste mig også Community Outreach Center, som var et uddelingssted nær Minneapolis, som kirken havde sponsoreret, hvor fattige kunne komme og få fyldt deres indkøbsposer med mad. Tidligere havde det været et belastet kvarter, men det var nu gennem flere års karismatisk ledet missionsarbejde blevet til et Guds kvarter, som de kaldte det. Selvsamme kirke, Shepherd in the Valley, havde også sponsoreret et plejehjem, som

vi besøgte. Det var de stolte af, og det lignede meget danske forhold med fin støtte til de ældre.

Thanksgiving

Endvidere oplevede jeg Sonja arrangere en adventsretræte for alle sine bibeldamer samt danse til en festlig gudstjeneste i Saint Philip the Deacon Lutheran Church aftenen inden Thanksgiving, og på selve Thanksgiving dagen var vi til gudstjeneste i Mount Olive Lutheran Church, som kan ligne en klassisk højmesse herhjemme med høj orgelmusik, salmebøger, prædiken fra prædikestol og nadver. På et bord foran alterbordet blev der i dagens anledning stillet konserverdåser, cornflakespakker, frugt mm., et udtryk for taknemmelighed for jordens afgrøde. Om aftenen var vi til Thanksgiving hos Johans søster med venner og naboer og spiste kal-kun til et stort sammenskudsgilde.

En anden søndag optrådte Johan udklædt som Martin Luther i Abounding Joy kirke og fortalte om reformationen. Fortæller man til

kirkekaffen, at man er dansker, kender de enten en i menigheden, der har forbindelse til Skandinavien og bliver præsenteret for vedkommende, eller de fortæller gerne selv om deres forfædres rødder. Der blev også tid til at tale med både demokrater og republikanere, opleve kæmpe julekirkekoncert på Saint Olaf College, teaterforestilling og biograftur. Det og meget andet oplevede jeg i USA, og jeg er Sonja og Johan dybt taknemmelig over, at de involverede mig og lod mig deltage i alt det, som deres kirke står for og arbejder så passioneret med.

Bandmusik i gudstjenesten

Det har været en meget berigende og inspirerende orlov, som har givet mig mange nye og spændende tanker til mit virke i embedet.

Både i Danmark og i de kirker, jeg besøgte rundt om i verden, var der en meget tydelig tendens til, at musikken i kirken spillede en stor rolle. Til de gudstjenester, hvor der var band musik, var der fyldt med unge mennesker, og i de kirker hvor orgelmusikken prægede gudstjenesten sad der udelukkende ældre mennesker. I gudstjenesten kan både små og store ting være gode virkemidler. Hvis man indlægger en pause i gudstjenesten til egen refleksion, kan dette virke stærkt for en kirkegænger, og powerpoint kan være en hjælp, hvis man som kirkegænger ikke kender forløbet i en gudstjeneste. I USA fik jeg virkelig øjnene op for, hvor vigtig en daglig bønsspraksis er, samt at bibellæsning styrker en som et kristent menneske og som kirke, og man kan gøre meget selv via bibelgrupper, DVD-bibelaftener, adventsretræte, studieböger og lignende.

Hermed en stor tak fordi jeg fik lov til at holde en uforglemmelig orlov.

“

Til de gudstjenester, hvor der var bandmusik, var der fyldt med unge mennesker, og i de kirker, hvor orgelmusikken prægede gudstjenesten, sad der udelukkende ældre mennesker.

“Hjemme min Gud hos dig – hjemme hos dig”

**Traumatic Stress Studies ved Dr. Bessel van der Kolk,
Boston Universitet. Online undervisning 1. oktober
2017- 31. juli 2018**

Tekst: Sognepræst Jeanette Capion, **Kongsted sogn**

**“Folkekirken er fællesskabet
for dem, der slider sig trætte og
bærer tunge byrder.”**

Sådan beskrev min kollega Lisbeth Mannrup for nyligt folkekirken. Det virker ikke umiddelbart som noget attraktivt fællesskab, men det er ikke desto mindre, hvad kirken er eller i det mindste bør være. En af kirkens vigtigste missioner bør være: at være det fællesskab, hvor de trætte og nedslidte kan finde styrke og hvile i Kristus.

Det treenige menneske

I folkekirken bekender vi os til den treenige Gud. Men det er ikke kun Gud, der er treenig. Dette gælder i høj grad også mennesket. Vi mennesker består af krop, sind og ånd.

I en tid, hvor videnskaben har haft stor fremgang, har vi, for at kunne veje og måle alt, delt mennesket op i kasser. Lægerne har taget sig af kroppen, psykologerne af sindet og præsterne af ånden. Men med denne mere og mere stærke opdeling er det blevet tydeligt, at vi for at forstå mennesket, hele mennesket,

må have en mere holistisk tilgang til det at være menneske. En tanke som også optager Niels Grønkjær i hans bog “Det nye menneske” (2017): “Som blot krop er mennesket ikke menneskeligt, men dyrisk ... Kroppen må forbindes med bevidstheden. Og når den får ånd, bliver den til legeme.”

Det er mit indtryk, at den del af præstegerningen, som har med det hele menneske at gøre, nemlig når folk kommer til os i forbindelse med sygdom og død, der i høj grad tager sit afsæt i kroppen, er den del, som

“

De kronisk syge kunne dog på ingen måde se, hvad de skulle bruge kirken til. I kirken stod en præst og snakkede om jøder, der levede omkring år 0. Her blev talt til deres hoved – ikke til deres krop, som var slidt i stykker. Her fik de foredrag, hvor de søgte trøst. Kroppen er ikke særlig tydelig i den folkekirkelige højmesse.

de fleste præster finder mest meningsfuld. Alligevel er det kropslige aspekt af mennesket, ikke noget vi har taget specielt alvorligt i f.eks. højmassen, som er vores faste tilbud til alle, der kommer til os.

Sygdom

I 2013 blev jeg syg, og efter adskillige undersøgelser stod jeg med en kronisk diagnose. Sundhedsvæsenet tager heldigvis godt hånd om kronikere, og der er mange gode tilbud til at lære at leve med en sygdom.

Det underlige i mødet med disse læger og psykologer var, at de så mig, præsten, som værende den, der var bedst klædt på til at håndtere de psykiske og sjælelige følger af kroniske diagnoser. De var mere end villige til at inddrage mig og give mig ansvar i de gruppesamtaler, som jeg deltog i med andre kronisk syge.

De kronisk syge kunne dog på ingen måde se, hvad de skulle bruge kirken til. I kirken stod en præst og snakkede om jøder, der levede omkring år 0. Her blev talt til deres hoved – ikke til deres krop, som var slidt i stykker. Her fik de foredrag, hvor de søgte trøst. Kroppen er ikke særlig tydelig i den folkekirkelige

højmesse. Kroppen er ligeså abstraheret til stede i højmassen, som aftenmaden er i nadveren.

Den lutherske åndelighed

Jeg begyndte med at arbejde med min egen åndelighed. En slags uformel undersøgelse af kroppens betydning for sjælen og psyken. Bo Kristian Holm, lektor i systematisk teologi ved ÅU, introducerede mig i den forbindelse for Luthers åndspraksis. I 2016 – op til Luther-året

– arbejdede jeg derfor med Luthers meditationsbeskrivelse “En enkel måde at bede på” og forsøgte at oversætte den til en nutidig og tilgængelig praksis og sætte den i forhold til kristen meditationspraksis gennem tiderne.

Under dette arbejde faldt jeg over et tilbud om et semester på Boston University, hvor man kunne læse online hos Dr. van der Kolk (PTSD-diagnosens ophavsmand og medlem af Nelson Mandelas Tilgivelseskommission), hvor fokus var kroppens reaktion på traumer, både fysiske, psykiske og sjælelige – og hvordan man håndterer disse traumer, som måske nok har sit udgangspunkt i kroppen eller sindet, men som altid vil involvere det hele menneske og dermed også ånden. (Certificate program in Traumatic Stress Studies).

Traumatic stress studies

Hvis sindet eller ånden bliver syg, så bliver kroppen også syg. Hvis kroppen er syg, så påvirkes sindet

IZBEGREBET AF MÆNSKELIGHED

- ① Vores ~~evne~~ evne til at ødelægge hinanden overgår ikke vores evne til at hele hinanden
- ② Sproget giver os magten til at forandre ikke kun os selv men også andre ved at tale sammen
- ③ Vi har evnen til at ændre vores fysiologi ved helt banale aktiviteter som at trække vejret, at bevæge os og at røre ved hinanden.
- ④ Vi kan ændre vores samfund og skabe miljøer, hvor børn og voksne kan føle sig trygge og trives

(Beessel van der Kolk)

og ånden også. Der er altså brug for en helhedstankegang, hvor vi tager kroppen alvorligt, hvis vi vil hjælpe folk, der lider eller er i sorg. Dr. van der Kolk fremhæver forskellige tiltag, der bedre end noget andet kan afhjælpe traumer af forskellig art og forskellig alvorsgrad.

De tiltag er: *Yoga, fællessang, meditation/bøn* og, især hos børn, *kreativitet*. Disse tiltag har det tilfælles, at man på en rolig og ikke-aggressiv måde tvinges til at være til stede i egen krop. Og når vi er der, blidt til stede, kan der skabes et trygt rum for, at det enkelte menneske også tør føle og tænke. En følelse af tryk og af at være hjemme i sig selv, hjemme hos Gud.

Yoga har flere kirker med succes taget til sig. (I mellemtiden har jeg selv taget en uddannelse i somatisk yoga. Den er dog endnu ikke brugt

i kirkelig sammenhæng). I USA er man i militæret begyndt at ordinere yoga i stedet for medicin til de veteraner, der rammes af PTSD.

Fællessang er en af folkekirkens grundstene - og med en indgroet sangkultur har vi om nogen noget at byde ind med, som ingen andre kan. Det er dog vigtigt, at vi finder et tonesprog, som er velkendt, da vi netop vil have kroppen til at slappe af. Undersøgelser i USA viser, at man med morgensang i skolen kunne nedsætte vold i frikvartererne, da eleverne allerede havde fået en kropslig forløsning, som ikke senere på dagen ville bygges op som frustrationer. Herhjemme ses det også tydeligt i fængselskorenes popularitet.

Meditation/bøn er også vores gebet. Vi skal dog til at kigge mere kvalitativt på vores bønner. Ikke kun på ordene, men også på rytme

og placering - en anerkendelse af at bøn faktisk ikke kun er noget, der sker i hovedet, men noget der sker i og med kroppen. I en folkekirke, hvor højmessen først og fremmest skal kalde til ro, er det påfaldende, at vi sætter kvantitet over kvalitet, når vi skal nå minimum 6 bønner i den nuværende liturgi. Vi bliver nødt til at spørge os selv, hvad vi vil med de bønner? Kigger vi til Luther og hans enkle introduktion til bøn, så er det dét, at vi er tilstede og dermed har mulighed for at høre Gud, som er det essentielle.

Kreativitet og inspiration hører sammen. Her får ånden/Ånden et kropsligt udtryk. De fleste har sikkert høstet frugten af at arbejde kreativt med minikonfirmanderne. I år har jeg bygget min konfirmand-forberedelse op om en kreativ tilgang med bible journaling, som omdrejningspunkt.

FAKTABOKS

Bible Journaling er en kreativ form for bibelmeditation, hvor man får skriftsteder ind under huden ved at tegne til. Ligesom man gjorde i de små klasser, hvor man tegnede, mens der blev læst bibelhistorie. I Bible Journaling tegner man direkte i Bibelen og arbejder kreativt med biblens ord.

Dekoration af Bibelen er en tradition, der går tilbage til det 5. århundrede og nu har fået nyt liv gennem Instagram og Pinterest, hvor kristne fra hele verden deler deres illustrationer.

På facebook kan man finde den danske gruppe "Bibelstreger".

Foto: Otto Lundgaard

Kroppen og troen

Dr. van der Kolk understreger i sin bog "Kroppen holder regnskab" (2017) vigtigheden af netop religion og religiøse fællesskaber, hvis man skal håndtere stress, sygdom eller andre traumer. Meget kontroversielt skriver han til slut, at det at have et uafklaret forhold til Gud i sidste ende kan være med til at fastholde folk i sygdom, det være sig psykisk eller fysisk. Det er ifølge Dr. van der Kolk altafgørende at have et lokalt fællesskab for at kunne genindtræde i samfundet efter at have været ude af den ene eller den anden årsag.

I 2018 udgav Svend Brinkmann bogen "Det sørgende dyr", hvor han godtgør, at sorgen må have et fællesskab – et fællesskab af sørgende, fordi sorgen er en konsekvens af et brud med en relation. Det relationelle er altså altafgørende, hvis sorgen skal finde sin plads, og den sørgende skal finde vej ud i livet igen. Her nævner han blandt andet vigtigheden af sorggrupper og det, at vi har fælles ritualer.

“

*Men det er ikke kun
Gud, der er treenig.
Dette gælder i høj
grad også mennesket.
Vi mennesker består
af krop, sind og ånd.*

Det vigtigste i mødet med smerten og sorgen er dog ifølge Dr. van der Kolk, at vi mennesker har et sted, som vi kalder hjem - et sted, hvor vi er trygge i fare.

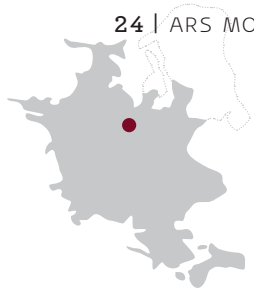
Hvis vi ser på billeder af 9-11, så ser vi folk løbe væk fra Manhattan. De færreste løb uden et mål. Folk løb hjem eller til deres kirke. Forsvindende få har fået svære følgevirkninger efter 9-11. De med de sværeste følgevirkninger har været dem uden en tryk hjemmefront; hvor der

har været alkohol eller vold i hjemmet – eller et problemfyldt forhold til Gud. De mennesker vidste ikke, hvor de skulle løbe hen ... for hvordan løber man i tryghed, hvis man ikke ved, hvor tryghed findes.

Hjemme hos Gud

I folkekirken tilbyder vi allerede bøn, fællessang og fællesskab og i troen på Gud, et sted hvor vi altid har hjemme. Men er vi opmærksomme på, at mennesket er treenigt, og at troen er dybt forankret i det hele menneske? Tilbyder vi trøst?

Vores opgave som kirke må løbende være at arbejde med, hvordan vi lader vores sognebørn vide, at midt iblandt dem står et gammelt hus. Et gammelt hus, hvor vi har et helt anderledes ståsted i en verden, hvor målet synes at være effektivitet og perfektionisme. Her i dette gamle hus, her i kirken, er der et fællesskab. Et fællesskab for dem der slider sig trætte og bærer tunge byrder, men også et glædeligt fællesskab, hvor den enkelte aldrig er overladt til sig selv. Et fællesskab af mennesker, der har hjemme hos Gud.

Ars moriendi

Kunsten at dø og kunsten at leve

Tekst: Sogne- og sygehuspræst Sara Yun Mikaelsson, **Ugerløse sogn**

Jeg ved ikke, hvor meget andre husker fra deres studietid, men en af de ting, jeg husker tydeligt, var da jeg skrev en opgave om begrebet *Ars moriendi* i kirkehistorie. Sidenhen er jeg blevet sogne- og sygehuspræst og ars moriendi er dukket op i min bevidsthed med jævne mellemrum.

Som præst er det uundgåeligt at møde mennesker, der står direkte i mødet med døden, dels på sygehuset dels som begravelsesmyndighed.

Jeg har i den forbindelse lagt mærke til, at der findes en stor mængde af litteratur om sorg. Min dygtige kollega Lise Trap har skrevet to bøger, Charlotte Rørth har netop udgivet

en bog, og kompliceret sorg er nu også en diagnose. Sorg er et spørgsmål, som ikke kun bliver taget op i kirkeligt regi, men overalt i vores samfund. I den forbindelse har jeg ikke kunnet lade være med at føle, at der mangler et vigtigt element. Sorg handler nemlig ofte om, hvad som sker *efter*, at døden er kommet ind i vores liv. Men hvad med vores forhold til døden *inden* den

indtræffer? Det at våge over en døende har historisk set været en vigtig del af kirkens opgave. Det at forberede sig på døden har også historisk set været en del af kirkens opgave og hjælp til mennesker, altså en del af sjælesorgen. I dag finder vi det fx ved, at der er præster på sygehuse og hospicer. Men jeg oplever, at der mangler konkret materiale og dybdegående arbejde med forberedelsen til døden, både ens egen og ens nærmestes.

Dødens historie

Ser man på dødens historie, kan man se, at vores forhold til døden har forandret sig markant igennem tiden. Blandt de første kristne var døden noget man fejrede og glædede sig til, fordi den betød, at man kom i himlen. Det var årsagen til det, vi i dag kender som helgendyrkelse. Man fejrede martyrerne og de helliges død, fordi den udtrykker deres uforfærdede tro, lidt i stil med når vi erindrer Jesu død langfredag eller husker Stefanus' død i julen. Senere hen i middelalderen var synet på døden pragmatisk og hverdagsagtigt. Der var høj spædbarnsdødelighed, og pest skabte massedød og massegrave, og man var derfor vant til døden - den levede i ens stue og var ikke et tabu. Og man så frem til himlen som en udfrielse fra et hårdt liv på jorden. *Memento Mori*, husk at du skal dø, udtrykker denne accept af døden som et livsvilkår og som opfordring til at få det bedste ud af den tid, man har.

I renæssancen blev døden noget individuelt; vi kender det fra malerier, hvor den døende ligger i en seng omgivet af sine kære. Man planlagde sin egen død og brugte tiden op til døden til at reflektere over ens liv ved at fortælle sine nærmeste om

“

Vi lever i et samfund som har en udødelighedstrang, vi tror på at videnskaben vil finde en kur mod døden, sagt lidt overdrevent.

Kampen for tro, håb og kærlighed på dødslejet.

ens liv, som en slags livs-narrativ dødsforberedelse, og samtidig gav man videre, hvad livet havde skænket en af visdom. Dødslejet blev en slags maksimal bevidsthed omkring livet, men i denne periode begynder man også at se døden som en fjende, der berøver en livet. Det er også i denne tid, at individuelle gravsteder opstår. Men forholdet til døden går fra at være nært til fremmedgjort, man begynder at frygte døden, at se den som en tyv, og kunsten at dø bliver til kunsten at leve.

I romantikken kommer der en yderligere vægtning; nu handler det ikke kun om min død, men også om mine kæres død. Sorgen får større og mere offentlig karakter, og det er i den periode, at der opstår store gravmonumenter og skabes en sorgetikette. Døden ses som grådig, noget som tager vores kære fra os.

I moderne tid bliver døden til noget tabubelagt og meningsløst. Lægevidenskaben kan ikke anerkende døden, fordi den anfægter helbredelse, og efter to forfærdelige verdenskrige ses død som meningsløst spild, billedliggjort i skyttegrave og holocaust. Troen på det evige liv er svækket, og de døende isoleres på sygehus, væk fra det offentlige blik. De døende og de sørgende er som pariær, som man holder afstand til, de er smittefarlige. Død er næsten pinligt, noget man hvisker, og de sørgende forventes at holde deres smerte bag nedrullede gardiner. Alt omkring død bliver til noget privat. Det illustreres meget godt med dette citat af Woody Allen: *“Det er ikke fordi, jeg er bange for min egen død. Men jeg har ingen intention om at være tilstede, når den finder sted”.*

I vor tid frygter vi ikke døden, men bevidstheden om døden. Død er et problem, udtryk for kontroltab, meningsløshed, tab, ensomhed og knyttet til sygdom mere end alderdom. Vi taler ikke om, at man dør af alderdom, men spørger selv om mennesker højt oppe i alderen, hvad døde hun/han af? Vi lever i et samfund, som har en udødeligheds-trang - vi tror på, at videnskaben vil finde en kur mod døden, sagt lidt overdrevent.

Set i lyset af denne korte gennemgang af synet på døden mener jeg, at det er værd at overveje, om vi som kirke ikke har en opgave og mulighed for at stille med nogle alternativer. Hvor død ikke er en illusion, fjende eller noget, vi frygter og er fremmedgjorte overfor.

En befrielse og et slip

I kristendommen er døden en fredelig overgang og transformation. Vi er pilgrimme, som kommer hjem, modsat synet om, at døden er en straf eller resultat af ondskab og synd. Død er et paradoks; hvedekornslignelsen minder os om, at død er nødvendig for nyt liv. Død er på én side en forbandelse, knyttet til den forbudne frugtspisning i paradiset have, men samtidig er død også udtryk for den højeste kærlighedsværdi: der findes ikke noget højere, end den som giver sit liv for andre. Død er på én side at miste sig selv, sin identitet og samtidig at få sit sande jeg åbenbaret; død er en slags jordemoder i det perspektiv. Som Therese af Lisieux sagde: *“Jeg dør ikke, jeg træder ind i livet.”* Jesu egen død udtrykker denne kompleksitet, idet Jesus på korset symboliserer kærlighedens højdepunkt. Død kan være en kærlighedshandling i form af selvovergivelse. *“Alt samles i et, og sjælens floder af kærlighed strømmer ud i havet”* siger

“

Død er på én side at miste sig selv, sin identitet og samtidig at få sit sande jeg åbenbaret; død er en slags jordemoder i det perspektiv.

Johannes af Korset. At dø er i den forstand en troshandling - at overgive sig selv til Gud. Da bliver død en befrielse og et slip. På en måde kan døden ses som et valg, at vælge at slippe andre muligheder som Søren Kierkegaard siger.

Jung siger det på en lidt anden måde: at klamre sig til livet blokerer livskræfternes udfoldelse. Set i det lys er ethvert slip af fx kontrol en form for død. Og næsten alt kræver et slip; tilgivelse kræver et slip af skyld, næstekærlighed kræver et slip af ego osv.

Hvis man beskriver kærlighed som en dør ind til evigheden, så er død *at træde ind*.

At dø i bøn

Mit fokus har været, om det er muligt at skabe en manual for at dø i bøn, altså dø i bønnens tilstand, og

hvad det betyder for vores bønsliv at have den refleksion med. Det har også været et fokus for mig, hvilke refleksioner, det er vigtigt at gøre sig, når man er døende. Hvad er det, vi har brug for at få på plads, inden vi dør? Hvad skal der til, for at vores tanker, hjerte og sjæl kan tage afsked? Og i den forbindelse: hvad kan vi som præster gøre for at hjælpe døende, og hvordan kan vi vejlede pårørende i denne situation?

For mig at se er der her et rum, som vi som kirke bør og skal være med til at fylde ud. Vi har en hel kirkehistorie at tage fra, og vi har en mængde af erfaringer med døden, som gør os kompetente.

Hey! – se lige her:

Stiftsbladet kan også bruge **DIT** bidrag i vores kommunikation!

Stiftsbladet henvender sig til alle jer, som har jeres gang i samt sætter gang i kirken, og som er engageret i det altid igangværende og givende arbejde med kirkens liv og vækst. Vores idé med Stiftsbladet er, at det får sin brugsværdi, når vi delagtiggør hinanden i, hvad der sker hos os, og dermed inspirerer hinanden til det daglige arbejde i kirkerne.

Således er også du og dit sogn med til at sætte ansigt på stiftet, - og det kan I også være i vores medier: Hvis der med andre ord sker noget hos jer, som I gerne vil række videre ud over sognegrænsen, så tager vi her på redaktionen gerne imod.

Vi lover at læse alt, hvad I sender, og vil under redaktionsarbejdet gøre vores allerbedste for at ramme skiven for at informere og inspirere jer og Stiftsbladets andre læsere.

Husk, I kan altid kontakte os!

Masser af hilsener fra

Otto, NOL@km.dk og Rasmus, RABI@km.dk

FAKTABOKS

Stiftsbladet udkommer seks gange årlig:

Februar: Stiftsdagen 2019

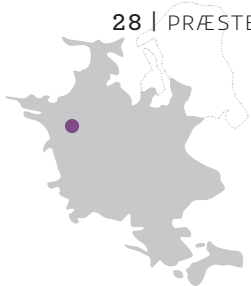
Maj: Prædikenpause XI

Juni: Tema om Kirken og klimaet

August: Tema om Dannelse i kirkeligt regi

Oktober: Tema om Fælles om døden

December: Tema om Menighedsrådet uden for møderne

Præsten og autenticiteten

Tekst: Sognepræst Marianne Lekven Agerholm, **Ruds Vedby sogn**

Fotos: Søren Agerholm

h, 3 måneders studieorlov liggende foran mig som åbent landskab. Sikke dog en masse tid og en masse muligheder.

Mulighed for at slå vækkeuret fra - vende sig om på ryggen en herlig søndag morgen. Eller mulighed for at sætte sig på kirkebænken, mulighed for at være og lytte, mærke efter og se det hele lidt fra en anden vinkel.

Ikke at være på 24/7 - har været en lise for min sjæl, ingen telefoner, tid til fordybelse, ingen stress, undtagen i forbindelse med aflevering af masterprojektet, hvor det nærmest er en naturorden, at alt, hvad der kan gå galt, vil gå galt. Computere har det med at drille, når der er mindst brug for det, måske et signal til, at nu er det tid til at sige amen og ikke fedte meget mere med det.

I begyndelsen af min studieorlov havde jeg en fornemmelse af uendelig tid, men pludselig blev jeg indhentet. Deadline 1. december nærmede sig meget hurtigere end forventet.

Efter mange lange overvejelser, for der er så meget spændende man kan fordybe sig i, besluttede jeg, at mit afgangsprøveprojekt til min fleksible master skulle handle om præsteembedet. Det, der i den grad optager mig i mit virke: Hvordan kommer evangeliet ud over prædikestolen. Opgaven hed derfor: "Forkyndelse i en postmoderne kontekst. Prædikenens interaktion og præsten som autentisk formidler."

En luthersk præst er én, der forkynner og forvalter sakramenterne. Jeg ville skrive om forkyndelse i prægnant betydning "prædikenen" – prædikenen før og efter den empiriske vending i slutningen af 60'erne. Før i tiden blev præsten opfattet som en slags neutral container for Ordet – i dag er det i højere grad præstens person frem for funktion, der fylder.

Er præsten en god kommunikator, er præsten nærværende, er præsten sød, rar, smilende eller sur, kan jeg lide ham eller hende? Trækker han eller hun gab ud af mig, eller er der noget på spil her for præsten? Alt det her betyder noget, når vi lytter til en prædiken. Det har betydning for, om vi interagerer med prædikenen eller ej.

Det var, hvad noget af min opgave handlede om, men den handlede også om den forskydning, der er sket i den måde, vi opfatter præsteembedet. Hvad sker der egentlig med det almene præstedømme, når fokus er så meget på præstens person? Der sker det, at præsten i folks bevidsthed bliver ham eller hende, der bærer kirken på sine spinkle skuldre. Præsten opfattes og fungerer almindeligvis som en slags trosstedfortræder på den kristne religions vegne både i det offentlige rum og blandt kirkens egne medlemmer. Der er ikke alle steder balance mellem det almindelige præstedømme og den særlige kaldelse, som embedet hviler på.

Der er sket et traditionstab; præster mødes i lighed med andre faggrupper af en skærm af forventninger. Der er et behov for i en senmoderne virkelighed, at præster forholder sig til deres funktion i større og mere komplekse sammenhænge, som rækker ud over rent fagteologiske områder – ja, at præsten i sit virke er både kaldet og professionel.

Den postmoderne eller senmoderne kontekst

Siden 1960'erne er der sket store samfundsmæssige ændringer, som også har påvirket religionens rolle i samfundet og det enkelte individs religiøsitet.

“

Hvad sker der egentlig med det almene præstedømme, når fokus er så meget på præstens person? Der sker det, at præsten i folks bevidsthed bliver ham eller hende, der bærer kirken på sine spinkle skuldre. Præsten opfattes og fungerer almindeligvis som en slags trosstedfortræder på den kristne religions vegne både i det offentlige rum og blandt kirkens egne medlemmer.

Det senmoderne eller postmoderne menneske fundrer ikke længere sin livsorientering i en given tradition. Det betyder, at de senmoderne mennesker hele tiden genovervejer sig selv og de valg, de foretager, i jagten på at realisere deres autentiske selv. Fart, flygtighed og flydende identitet præger det senmoderne menneske. Fællesskaber, værdier er noget, vi vælger til eller fra alt efter, om det passer til det billede af os, vi gerne vil vise omverdenen.

Autenticitet er et modeord i tiden. Vi skal være autentiske mennesker. Den moral der ligger bag – "autenticitetens etik" – er det ideal, der hævder, at jeg er kaldet til at leve mit liv på min måde. Jeg skaber selv mit liv. I en globaliseret verden bliver kirkens "sted" og "person" (=præsten) altafgørende; præsten bliver brobygger mellem den enkeltes fortælling og Kristusfortællingen,

“

Banebrydende for den homiletik er en afstandtagen til prædikenen som envejs-kommunikation af Guds ord, åbenbaret i Bibelen, formidlet af en neutral prædikant til en passivt lyttende menighed.

og den professionelles fremtræden bliver medbestemmende for den tiltro, det enkelte menneske kan have til ham eller hende. Tror præsten på Gud? Sådanne spørgsmål dukker op, fordi kravet om autenticitet, empati og troværdighed øges i et samfund, hvor markedet fylder mere og mere, og hvor mennesker søger efter orienteringspunkter.

Her er præstens funktion at være ikonet på den universelle anderledeshed – den fremmedhed som den bibelske fortælling har aflejret i vores kultur. Den fremmedhed skal præsten tage på sig og gøre funktionsdygtig ved at stille sig til rådighed. Kirken skal etablere sig som modkultur, for den kristne forkyndelse modsiger så godt som alt, der ellers regnes for gyldigt – kirken er bærer af en erindring om en historie, som skal gentages for det glemsomme menneske.

Autenticitetens etik

Den canadiske filosof Charles Taylor (1931-) taler om “autenticitetens etik”, og som replik til hans tanker indtog jeg ganske kort den tyske sociolog Hartmut Rosa og hans resonansbegreb. Den bog, Rosa har skrevet om “Resonanz”, er et kæmpeværk, så det blev ikke til dybdegående studier af Rosa i denne omgang, men bare en lille artikel.

Rosa hævder, at autenticitetsbegrebet gør os fremmedgjorte over for hinanden – vi bliver “*incurvatus in se*” –

hvorimod resonans billedligt talt er en rækken ud, som en tråd der vibrerer og forbinder os til verden og til hinanden. Mennesket er ikke en ø, mennesket er skabt til fællesskab. Resonans handler om det at udvikle sin egen stemme, men også det at høre en andens stemme og blive rørt af en andens stemme. Resonans åbner individet, og så forandres det, det transformeres i modsætning til det “autentiske standpunkt”, der ikke rækker ud, men lukker omkring sig selv.

Der er mange resonansrum. Kirken er et resonansrum, et asyl, hvor man kan komme ind og blive aflastet fra sig selv – høre en andens stemme og blive rørt af den.

Nu er der bare lige det ved det, at det særlige præsteembede er i evangelisk-luthersk sammenhæng bestemt af sin funktion, det vil sige, at den embedsteologiske tyngde ikke ligger på embedsbæreren, men på funktionen. Denne forskydning, som øjensynligt finder sted med den markante fokus på præstens person og ikke funktion, er problematisk – ikke alene i forhold til præsten, men også i forhold til det almene præstedømme.

Hvordan man skal forholde sig til det – det gav min opgave ingen løsning på. Hvad angår prædikenen og fokus på præstens person, så synes der at leve to prædikenteologier side om side.

Dels *en operativ teologi*, der er knyttet til en praktisk erfaring af, at forkyndelsen er personbåret, og dels *en ideologisk teologi*, der er knyttet til et bestemt gudsbegreb – nemlig Gud som en transcendent sandhed, som præsterne kan tale om uafhængigt af deres egen person. (Jeg skriver her direkte op ad Marianne Gaardens “*Den emergerende prædiken*”).

Marianne Gaardens undersøgelser viser, at præstens person spiller en betydelig rolle for kirkegængernes vilighed til at lytte til og være i dialog med prædikenen. Er præsten troværdig? Kan man relatere til det, præsten siger? Kan man lide præsten? Det spiller ind alt sammen, hvad enten vi præster bryder os om det eller ej. (Jeg henviser her til Marianne Gaardens bog “*Prædiken som det tredje rum*”).

I en tid, hvor mennesker ikke har traditionen med i bagagen, ikke er vant til at gå i kirke, måske kun kommer i forbindelse med de kirkelige handlinger – der kan præsten ikke uden videre regne med, at folk har forventninger om prædiken som en særlig kategori. Det betyder ganske enkelt, at en prædiken må sætte ind et

andet sted end tidligere, en prædiken må etablere sin kategori funktionelt ved at prædike, således dr. theol. Bent Flemming Nielsen. (Hans artikel *“Hvordan man genkender en prædiken, når man hører en”* i Kritisk Forum for praktisk teologi nr. 29 fra 2003 er en super-relevant artikel for alle). At det, som er eksistentielt vigtigt for mig, også er det for andre.

Hvor den kerygmatiske homiletik forstår forkyndelsen som direkte formidling af Guds Ord som tiltale, og hvor hvad der prædikes er vigtigere end hvordan, så er fokus efter den empiriske vending på hvordan. Prædikenen går fra at være belæring til begivenhed. I Nordamerika udviklede dette sig til en bevægelse kaldet New Homiletics.

Banebrydende for den homiletik er en afstandtagen til prædikenen som envejskommunikation af Guds ord, åbenbaret i Bibelen, formidlet af en neutral prædikant til en passivt lyttende menighed.

Man går fra deduktiv til induktiv prædikestil. Man har tilhørerne for øje og ikke mindst erfaringerne. Kritiker-

ne af den induktive prædikenstil stiller spørgsmålstegn ved, om det kommunikativt er muligt for prædikanten at identificere sig med tilhørernes erfaringer eller omvendt. Vi har ikke fælles erfaringer, har kritikken lydt mod the New Homiletics, og i stedet er fokus blevet rettet mod menneskets forskellighed eller anderledeshed i mødet med prædikenens ord. Som korrektiv til New Homiletics opstår Other-Wise Preaching, med større fokus på det fremmede og udefrakommende element i mødet mellem tilhører og prædikant (Marianne Gaarden: *“Prædiken som det tredje rum”*).

Konklusionen på min opgave blev for at gøre det kort, at den fokus, der er på præstens person, ikke vil blive mindre.

Hvad fik jeg så ud af det? Ja, dels fik jeg en master, men det er ikke det eneste; det har været en stor glæde at have haft lidt mere tid til at gå i dybden.

I kamp med Gud

Tekst: Jesper Blomgren, **Uddby-Ørslev pastorat**

Siden 2015 har jeg fulgt forskellige kurser i Militær etik og Sjælesorg fra Det teologiske Fakultet i København. Min studieorlov brugte jeg på at afslutte den sidste opgave i forbindelse med denne master. Det har givet mig en bred teologisk indsigt, som også skulle være yderst brugbar i mit praktiske virke.

Ud over den afsluttende opgave har det ført til tre refleksioner over teologiske emner: *Den 11. september; Har døden taget noget fra dig, så giv det tilbage; Samarbejde og Modstand.*

Først har jeg koblet katastrofesituationen, som eksempelvis den 11. september, med hverdagssituationen i sognene i forbindelse med et dødsfald. Dernæst foreslår jeg et egentlig ritual for den videre sorgbearbejdelse, dette ud fra Naja Marie Aidts bog *“Har døden taget noget fra dig, så giv det tilbage”*, idet pårørende efter den kirkelige handling efterlades uden et sådant ritual. Og sidst har jeg kigget på brevvekslingen mellem K. E. Løgstrup og Hal Koch og deres teologiske pointer. Det-

“

Min arbejdshypotese har været, at gammeltestamentlige klagesalmer kan tilbyde det moderne menneske noget helt unikt. De kan eksempelvis tilbyde os et sprog, der gør vores magtesløshed tydeligere. Når modgangen rammer os, og det sker givetvis, så er der stor hjælp at hente i det univers, som klagesalmen tilbyder.

te har jeg sat over for ekstreme argumenter for væbnet kamp og mord, ud fra en kristen, jødisk og muslimsk synsvinkel. Det har været vigtigt for mig at kunne bringe min teologi i spil i en hverdag, der rammes af terror.

De afgrunde ligger så nær

Efter disse tre opgaver valgte jeg i min studieorlov særligt at beskæftige mig med, hvordan vi mennesker kommunikerer om modgang og kriser. Hvordan sætter vi ord på magtesløsheden i vores hverdag, og hvordan håndterer vi den?

Jeg blev meget hurtigt mindet om, at der i den kristne selvforståelse ligger et traumatisk tab. Jesus bliver traumatiseret for vores synders skyld. Det er dog den kristne klangbund, at menneskets sårbarhed anerkendes, og vi bliver mindet om, at også her er Gud tilstede.

Min arbejdshypotese har været, at gammeltestamentlige klagesalmer kan tilbyde det moderne menneske noget helt unikt. De kan eksempelvis tilbyde os et sprog, der gør vores magtesløshed tydeligere. Når modgangen rammer os, og det sker givetvis, så er der stor hjælp at

hente i det univers, som klagesalmen tilbyder. Salmerne fra Det Gamle Testamente indeholder på samme tid “det ukendte” og “velkendte” for os mennesker. Selvom de ofte indeholder en historisk kontekst, så er de stadig yderst relevante for os mennesker i dag, idet de afslører et *spejl af sjælen*, som mennesket kan genkende sig selv i.

Her er salme 13, fra Det Gamle Testamente:

*Hvor længe vil du dog glemme mig, Herre?
Hvor længe vil du skjule dit ansigt for mig?
Hvor længe skal jeg være bekymret i sindet og daglig have sorg i mit hjerte?
Hvor længe skal min fjende triumfere over mig?
Se mig, svar mig, Herre min Gud!
Giv mine øjne lys, så jeg ikke sover ind i døden,
og min fjende siger: “Jeg har fået magt over ham,”
og mine uvenner jubler, fordi jeg vakler.
Men jeg stoler på din trofasthed, mit hjerte skal juble over din frelse.
Jeg vil synge for Herren, for han har handlet vel imod mig.*

Hele opgaven er tænkt som en sammenligning. Vi er på den ene side påvirket af populær selvhjælpslitteratur, hvor tanken er, at vi mennesker selv kan gøre en forskel. Vi kan træne os selv til at blive mere robuste. På den anden side kan klagesalmen på en konkret måde sætte ord på magtesløsheden.

Der er stor forskel på en psykologisk og teologisk beskrivelse af begrebet resiliens, på trods af en række strukturelle ligheder. Inden for den psykologiske forskning bliver begrebet resiliens introduceret i 1970'erne og tager udgangspunkt i økologisk systemteori og udviklingspatologi. Resiliens er dengang et tilpasningsbegreb, der ser barnet som en passiv modtager og som bruger empiriske studier af børn. Inden for de sidste par år er resiliens opfattet som mere individorienteret kompetence, hvor mennesker kan opnå succes, lykke og velvære. Jeg gennemgår en model, som er en række psykologiske perspektiver, der kan opbygges og styrkes, og som gør os mere mentalt robuste i hverdagen.

Hvordan kan vi, som præster, konkret hjælpe den, der søger? Hvordan kan vi gøre den sørgende mere robust?

Vi kan læse en salme op eller måske lære den udenad. Gennem opbygningen af specifikt klagesalme 13 fra Det Gamle Testamente, lærer vi, hvordan vi kan identificere os med hvert enkelt del af denne salme. Det er en pointe,

Hvordan bindes katastrofesituationen sammen med hverdags-situationen? Med udgangspunkt i terrorangrebet på World Trade Center den 11. september 2001 udvikler Storm Swain en pastoral-teologisk model i bogen "Trauma and Transformation at Ground Zero", hvor den udøvende sjælesorg fortolkes som en del af treenigheden og Guds bevægelse.

at det sørgende menneske skal gennemgå *adressering, klage, anmodning, tillidserklæring og lovprisning* i en sammenhæng, hvor vi sætter det i perspektiv med vores eget liv. Vi skal læse salmen uden en masse forbehold. Vi bliver inviteret ind i en verden, hvor templet helt bogstaveligt er *gudens hus*. Fjenderne ikke bare ligner, men er en konkret lille lokal syndflod, der truer med at lade vores verden gå til grunde og drukne os i kaotiske vandmasser. Salmerne bliver en poetisk fremstilling af teologiske hovedtanker, hvor mennesket står midt i verden og skal forstå tilværelsen i forhold til sine medmennesker og verden omkring os. Overordnet set minder klagesalmerne os om, at vi ikke er de første, som er ramt af modgang.

Hvis vi synger Grundtvigs *Som tørstige hjort monne skrige*, og i vers 3 kommer til "jeg er udi hjertet så bange", så er det en tilstand, alle kan genkende. Måske er vi ikke bange i øjeblikket, men vi kender følelsen. Når vi læser salmen højt eller synger den, så forholder det sig sådan. Vi bliver mindet om, hvordan vi selv har det. Vi kan opleve noget i hverdagen, der gør, at afgrunden kommer os nær, og at vi må gå på randen af kanten. Vi kender godt til *de afgrunde ligger så nær*.

Citat fra Naja Marie Aidt:

"Har døden taget noget fra dig, så giv det tilbage", side 143f.

Vi ville ønske, at man stadig gik med sørgebind det første år.

Vi ville ønske, at man stadig klædte sig i sort det første år.

Vi ville ønske, vores mærke var synligt, så andre kunne se vores mærke.

Vi ville ønske, at der fandtes ritualer.

Så vi laver selv ritualer.

Vores venner laver ritualer.

Så vores venner spiser med os hver aften.

Så vores venner ringer til os hver morgen.

Så vores venner tager sig af vores børn.

Så vores venner sidder hos os hele dagen, mens intet sker.

Så vores venner holder os i live, mens intet sker.

Kun den brændende smerte sker.

I den standsede tid, brændende smerte.

Vores venner vasker forsigtigt det blødende sår.

Rituelte vasker de hver dag

Vores usynlige brændemærke.

Fællesskab som noget lige så absolut som døden.

Fællesskabet som eneste mulighed.

Grøn Kirke og grøn teologi i treenighedsperspektiv

Tekst: Biskop Peter Fischer-Møller, **Roskilde**

Fredag den 15. marts 2019 var der global skolestrejke. Skoleelever og studerende verden over gik inspireret af den 16-årige svenske pige Greta Thunberg i klimademonstration under mottoet "Fridays for Future". Medierne rapporterede, at der var demonstrationer i 2000 byer, heraf 35 i Danmark.

Har kirke og kristendom noget at bidrage med i forhold til de samfundsmæssige udfordringer, den menneskeskabte globale opvarmning stiller os overfor? Det mener jeg, og derfor var jeg glad for at være inviteret til at sige nogle ord til de skolestrejkende elever her i Roskilde. Min overskrift var: Tak. Tak fordi de unge gør os alle sammen opmærksom på, at de menneskeskabte klimaforandringer og de dermed forbundne voldsomme udfordringer af klodens biodiversitet er noget, som kræver handling. Nu! De unge er trætte af tomme taler og løse løfter. De vil, som Greta Thunberg udtrykker det, have "panik". Der er virkelig brug for handling nu, men der er også brug for ord. Ord, der kan give os mod til at handle, ord, som kan indgyde os håb, ord, som kan forene vores kræfter i arbejdet for et bæredygtigt samfund.

Et ryddet og affår nedgnavet skotsk landskab.

Jeg har altid været optaget af natur og naturvidenskab og blev som dreng en glad amatørornitolog. Jeg har i 37 år været gift med Bente, som er biolog og i mange år har haft med deponier (det vi i gamle dage kaldte lossepladser) og genbrug at gøre. Så natur og miljø har været emner, der har fyldt en del i vores hverdag, og teologisk har jeg lige fra min studietid været inspireret af K.E. Løgstrups skabelsteologi og Ole Jensens miljøteologi. I forbindelse med klimatopmødet i København i 2009 kom jeg med i Danske Kirkers Råds arbejdsgruppe Grøn Kirke, og jeg glæder mig over, at stadig flere kirkefolk også her i stiftet engagerer sig i sagen. 210 grønne kirker er vi nu i Danmark, heraf 55 i Roskilde Stift.

I hverdagen kan det være svært at finde ro til at få gået i dybden med teologiske problemstillinger og finde sammenhængende tid til læsning. Derfor var det en fryd at få mulighed for at holde studieorlov her i efteråret. Fra 1. september til 30. november 2018 havde jeg mulighed for at fordybe mig i - og blive klogere på - den menneskeskabte globale opvarmning og de dermed forbundne klimaforandringer og det fortsatte pres på klodens biodiversitet. Hvilket lys kaster disse samfundsmæssige udfordringer over kirke og kristendom, og hvad har teologien og det kirkelige liv at bidrage med i disse sammenhænge? Det var de spørgsmål, jeg havde tre måneder til at arbejde med.

Mødet med Michael Northcott

Jeg havde tyvstartet ved i foråret at låne en hel stak bøger af sognepræst Martin Ishøy, som for år tilbage skrev ph.d. i climateologi, og som også er engageret i arbejdet med grøn kirke. Mens jeg læste, blev jeg klar over, at jeg gerne ville tale nærmere med en af forfatterne, socialetikeren og miljøforkæmperen Michael Northcott, som i en årække har haft en lærestol ved uni-

“

Det er ikke en fuldstændig ukendt Gud, der har åbenbaret sit væsen for os i Jesus Kristus, men en Gud, som på forhånd har lagt sin livslov i menneskers hjerter. Men med syndefaldet sker der det, at mennesket forledes til at tro, at det er og skal være noget andet end netop et menneske. Og det er så det, Jesus med sit ord og sin gerning bringer tilbage på sporet.

versitetet i Edinburgh. Så midt i september gik turen til Skotland, hvor jeg fik en god drøftelse med Michael Northcott med udgangspunkt i hans bøger: “The Environment and Christian Ethics” og “A Moral Climate”.

Det var meget udbytterigt og interessant at høre, hvordan Michael, som har arbejdet med emnerne i rigtig mange år, var nået til noget, der nærmede sig en klimaudmattelse, fordi han følte, det var lidt som at slå i en dyne. Mange var enige, men meget lidt skete. Så var han, fortalte han, blevet inviteret på besøg af en engelsk godsejer, der for 15 år siden havde omlagt sin store ejendom nord for London, så der var givet mere plads og større frihed til dyrene: heste, køer og grise og reduceret intensiteten i markarbejdet. Det havde begrænset omkostningerne og fået bragt økonomien i balance; men vigtigere end det, det havde betydet en opblomstring af naturen på området. Antallet af vilde fugle var fordoblet, sommerfuglearter, man ikke havde set i årtier, var

vendt tilbage, den vilde flora var nu meget mere mangfoldig. For Michael Northcott var det en håbefuldst illustration af de kræfter og det kreative potentiale, den gudskabte natur rummer og af, at kampen for at begrænse klimaforandringerne og begrænse reduktionen i biodiversitet altså ikke er en kamp, vi mennesker kæmper alene. Naturen formår at regenerere, så hvis vi mennesker giver den vilde natur bedre vilkår, kan der virkelig ske ændringer til det bedre på ret få år.

Mens der var trøst og håb at hente i Michael Northcotts fortælling om godset nord for London, var det på en anden måde tankevækkende at høre hans historie om det skotske højland. Jeg har været i Skotland en enkelt gang før, og det skotske højlands vidder havde sat sig i sindet. Nu vi var i Skotland, benyttede min kone, Bente, og jeg lejligheden til at gense højlandet. Det ligner umiddelbart de norske fjelde en del. Samme åbne landskaber, storslåede udsigter, samme karrige flora. Men hvor det i Norge hænger sammen

med, at fjeldene ligger over trægrænsen, og landskabet på den måde er et udtryk for naturens egen udvikling gennem tusindvis af år, er meget af det landskabelige udtryk i det skotske højland, hvoraf langt det meste er under 1000 meter højt, resultat af menneskers indgriben.

Oprindelig havde hovedparten af højlandet været skovklædt, fortalte Michael, men med den fremvoksende industrialisering opstod der store formuer, som virksomhedsejere brugte til at opkøbe skotsk jord, der tidligere havde været en slags fælleseje. Man privatiserede og indhegnede jorden. Det hedder på skotsk "the enclosure", og de "crofters", der tidligere havde levet som husmænd i højlandet, måtte flytte og finde arbejde på de nye fabrikker i byerne. Ud over glæden ved at eje jorden og ride på jagt i landskabet ville de nye godsejere også gerne have en forretning ud af foretagendet. Her så man en mulighed i fåreavl og uldindustri. Det krævede bare, at man fældede skoven. Derfor

gik man i gang med "the clearing of the highlands". Skoven blev ryddet, og fårene blev sluppet løs. Det ændrede landskabet radikalt. Både fordi fårene græsser så tæt, at træer og buske ikke har mange chancer, og fordi jorden, som før havde været holdt på plads af træerne, nu blev udsat for vind og vejr og hurtigt eroderede, skyllede væk eller fik sit næringsindhold udvasket. Resultatet blev det smukke, men overvejende golde højland. En tankevækkende historie.

Irenæus og skaberværket

Hjemme igen fortsatte jeg med læsningen, og nu oplevede jeg det forunderlige, at jeg, fordi jeg havde god tid, af kyndige forfattere kunne lade mig føre tilbage i tiden. Jeg blev ført fra de nutidige udfordringer med klimaforandringer og miljøproblemer ned forbi de kristendomsfortolkninger, som havde været med til at legitimere denne samfundsmæssige udvikling, og videre ned til kirkefædrene i det andet, tredje og fjerde århundrede.

Først var det Irenæus, jeg tog fat på. Irenæus, som levede fra 130-200 og blev biskop i Lyon, kender vi bedst fra hans store værk "Mod kætterne", som Grundtvig var meget optaget af. For Irenæus var den teologiske hovedopgave et opgør med den i samtiden udbredte gnosticisme, der også påvirkede kristendomsforståelsen med en skepsis og afstandtagen i forhold til det materielle. Det er særligt teologen Marcion, han argumenterer imod.

Irenæus' udgangspunkt var troen på Gud som skaber og verden og mennesker som Guds skaberværk. På trods af de forfølgelser, som de kristne i den periode lejlighedsvis blev udsat for, så han det jordiske liv som en underfuld gave, der bliver opretholdt og fornyet af den Gud, hvis skabende kraft fortsat virker i naturen og skænker mennesker i hele verden det daglige brød. Det er ikke en fuldstændig ukendt Gud, der har åbenbaret sit væsen for os i Jesus Kristus, men en Gud, som på forhånd har lagt sin livslov i menneskers hjerter. Men med syndefaldet

Valnøddetræ i vinterdragt.

sker der det, at mennesket forledes til at tro, at det er og skal være noget andet end netop et menneske. Og det er så det, Jesus med sit ord og sin gerning bringer tilbage på sporet. "Genoprettelse" kalder Irenæus det.

Athanasius og frelsen

Mens det først og fremmest er Gud som skaber, der optager Irenæus, er det kristologien, læren om Jesus som på en gang Gud og menneske, som optager Athanasius. Han levede i første halvdel af 300-tallet, var som ung med til kirkemødet i Nicæa – hvor man med kejser Konstantin for bordenden formulerede en af de trosbekendelser, der stadig er en del af folkekirkens bekendelsesgrundlag – og blev siden biskop i Alexandria. Det blev han hele seks gange, for det var urolige tider, og det lykkedes Athanasius at være i så voldsom strid med andre teolo-

ger og kirkelige magthavere, at han blev afsat fem gange, men altså hver gang genindsat. Det affødte talemåden: "Athanasius mod verden".

Athanasius' teologiske hovedmodstandere var arianerne og deres forestilling om, at Jesus Kristus ganske vist er en del af treenigheden, men underordnet Faderen. For Athanasius var troen på, at Gud virkelig var blevet menneske i Jesus Kristus, helt afgørende. Det udfoldede han i sine hovedværker "om hedningerne" og "Ordets inkarnation". Det er inkarnationen og specielt korset, som viser os den Gud, som gennem Ordet og i Ånden skaber og opretholder verden. Korset udfolder Guds selvopofrende kærlighed til sin verden og sine mennesker. Athanasius udfordrer i sin teologi den tids – og måske også vores tids – forestilling om Gud som tran-

Valnøddehost 2018.

scendent, som højt hævet over og adskilt fra denne verden. Gud overskrider vores forestillinger om det ophøjede gennem sin "philantropia", sin grænseløse altovervindende og selvopofrende kærlighed.

Det er den kærlighed, der er på spil i et univers, hvor Gud fortsat er magten til at være til i alt, hvad der er til. Og vi kan tilføje, at Gud har givet skaberværket mulighed for at udvikle sig efter sine egne lovmæssigheder gennem 14 milliarder år. Athanasius tegner for os en Gud, som er grunden under tilværelsen, ikke bare for mennesker i deres glæder og sorger og lidelser, men er grunden under alt levende. En Gud som er i gang med at føre denne verden med dens mennesker og øvrige skabninger til dens fuldendelse.

Basilios den Store og fællesskabet

Den tredje af kirkefædrene jeg fordybede mig i var Basilios den Store, som virkede som biskop i Kappadokien i den østlige del af det nuværende Tyrkiet. Han kom sammen med de to andre store "kappadokiere" til helt afgørende at præge treenighedsteologien. Særligt Basilios' værk "Om Helligånden" er fantastisk spændende. Set i forhold til de klimaudfordringer, miljøforringelser og reduktionen i biodiversiteten, som vi står midt i lige nu, rummer Basilios' teologi om Helligånden nogle oplysende pointer.

Fællesskabet er det helt afgørende. Det strømmer fra den treenige Gud ud i skaberværket; for at være til er at være i relation. Dynamikken og livskraften i fællesskabet er betinget af individerne og deres forskellighed. I relationaliteten udfoldes en dynamik og kreativitet, som ikke kan sættes på en formel. Helligånden udfolder denne relationalitet. Helligånden er Guds nærvær i skaberværket, magten til at være til i

“

Fællesskabet er det helt afgørende. Det strømmer fra den treenige Gud ud i skaberværket; for at være til er at være i relation. Dynamikken og livskraften i fællesskabet er betinget af individerne og deres forskellighed.

alt, hvad der er til. Basilios formulerer således den gensidige afhængighed og gensidige forpligtelse, som han helt konkret arbejdede for at udfolde i den kirke, han var en del af og biskop for. Han så det kirkelige fællesskab som et udtryk for den grundlæggende relationalitet, som karakteriserer skaberværket og den Gud, som er ophav til og opretholder af det hele.

Nå, alt det her og en del mere er foreløbig blevet til 12 større og mindre tekster, hvoraf en er blevet til en kronik i Kristeligt Dagblad (den 4. januar 2019) og en anden ligger på stiftets hjemmeside under titlen "Stjernestøv".

Her får I en tredje:

Livets, kundskabens og korsets træ

Træer er livgivende og sætter tilværelsen i perspektiv. Jeg fik forleden en henvendelse fra Verdens Skove, som meddelte, at en væsentlig del af de globale klimaproblemer og decimeringen af biodiversiteten kunne løses, hvis vi besluttede os for at plante træer i stor målestok – gerne et areal på størrelse med Indien. Det kan være lidt svært at forestille sig, hvor der kunne være plads til så meget skov på den tæt befolkede klode, men en god begyndelse kunne være, at vi holdt på med at fælde de gamle artsrige regnskove i Amazonas og Cambodia og andre steder rundt om i verden.

Uden for mit vindue står et kæmpe valnøddetræ. Det er vel omkring 100 år, har en kronediameter omkring de 20 meter og når op i 15 meters højde. Det giver os grønne valnødder til snapsen og modne nødder til jul. I år har der været overvældende mange. Der er rigeligt både til havens to eger, til fuglene og til os her i huset. Jeg holder meget af det træ. Det får et knus i ny og næ, når jeg går i haven. Mens bilerne kører forbi ude på Sankt Olsgade, og jeg går til møder og passer gudstjenester og lægger planer og har travlt med mange projekter og ind imellem fortvivler over det, jeg ikke når eller magter eller mislykkes med, så står træet bare derude og fortsætter sin langsomme vækst.

For de gamle nordboer var gårdens træ helligt. Det var en slags lokal udgave af mytologiens Ask Yggdrasil, verdenstræet, hvis tre rødder nåede ned i til urdybets kilder (dragen Nidhug gnaver i dem til Ragnarok), hvor Odin henter sin visdom ved Mimers brønd, og skæbnegudinderne, Nornerne, henter vand fra

Urds brønd til duggen på træets blade, der rækker ind i himlen, hvor ørnen Hrætsvælg flyver omkring og skaber storm, og hjortene Dain, Dvalin, Dunør og Duratro lever af løvet, mens egernet Ratatosk piler op og ned og bringer nyt fra rod til top.

Ask Yggdrasil er en slags sammen-smeltning af de to træer vi kender fra Biblens skabelsesberetning, livets træ og kundskabens træ.

På den fantastiske apsis-mosaik i kirken San Clemente i Rom er livets og kundskabens træ smeltet sammen med endnu et træ: korsets træ. San Clemente-kirken er ellers mest kendt for at være kirken i tre etager, hvor man helt bogstaveligt kan bevæge sig ned gennem Roms historie fra det aktuelle kirkerum, der stammer fra tiden omkring år 1200 til den underliggende basilika, som er bygget i 400-tallet og ned til gader og huse fra vores tidsregnings begyndelse, hvor man kan forestille sig, at Peter og Paulus har gået omkring. Men apsis-mosaikken er mindst lige så fascinerende som vandringeren ned gennem historien. Mosaikken er fra omkring 1200, men forskere mener, at den er en fri genopførelse af den mosaik, der en gang prydede den underliggende kirke. Det kan betale sig at tage en kikkert med til San Clemente, så man kan gå på opdagelse i dens mange detaljer.

Det er ikke noget asketræ, snarere en slags vinranke (Johannes-evangeliet 15, 5), der fra korsets fod snor sig ud over hvælvingen. Der er en kilde, der vander træets rødder, hjorte drikker af den, og fire floder flyder ud fra den. I vinslyngningerne i bunden af mosaikken udfolder hverdagslivet sig med hyrder og får og kvinder, der fodrer høns, fasaner og påfugle, og jagtredskaber. Mellem vinrankernes slyngninger høje-

På den fantastiske apsis-mosaik i kirken San Clemente i Rom er livets og kundskabens træ smeltet sammen med endnu et træ: korsets træ.

re oppe går børn i skole, munke sidder ved deres skrivepulte, fugle af mange slags flyver omkring, og små engle rider på delfiner.

Vintræets krone når ind i himlen, hvor vi mellem skyerne ser Gud fra sin syvende himmel række sin hånd ned som for at holde sammen på det hele. Midt i apsis er Jesus på korsets træ med Johannes på den ene og Maria på den anden side, og på plankerne over og under den korsfæstede sidder 12 duer, en til hver af apostlene, Helligåndsduer parat til at sende mennesker ud i verden med evangeliet om den korsfæstede og opstandne Kristus om, at "således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv" (Johannesevangeliet 3, 16).

Jeg var på en udstilling om Maya-indianere i Mellemamerika på Nationalmuseet for nogle år siden. Der sad nogle kvinder i deres traditionelle blomsterbroderede hvide kjoler og arbejdede med deres håndværk. Et par antropologer var på be-

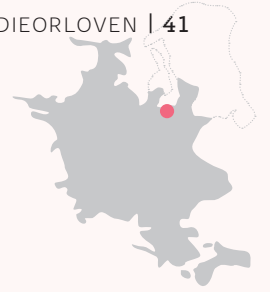
søg. De kiggede interesseret på kvindernes arbejde, og på det kors-træ, som stod midt i udstillingen. En af dem spurgte, hvad de kaldte det kors på maya-sprog, og hun svarede: "Yas Tschee." Det betyder det grønne træ. Og antropologen henvendte sig til sin kollega og sagde: "Der kan du se. Det er i virkeligheden slet ikke noget kors, men det gamle livstræ fra den gamle maya-religion."

Men er det et enten eller? Er der ikke en forbindelse mellem det prægtige valnøddetræ i min have, Ask Yggdrasil i den nordiske mytologi, mayaindianernes livstræ og kirkenes krucifiks? Er det ikke livets og visdommens træer, der smelter sammen med korstræet til et nyt livstræ, der forbinder os her i tiden med Guds evighed?

Det er i hvert fald sådan Grundtvig tænker det, når han digter:

*"Livstræet skyde af korsets rod!
Smage lad alle, vor drot er god!"*

(Den Danske Salmebog 291 v. 5)

Fem skarpe

... syv år efter studieorloven

I "Prædikenpause 4", der udkom i 2012, var Elsebeth Garde Kjær, som dengang og nu er sognepræst i **Svogerslev**, blandt de orlovsramte præster, som leverede et indlæg til bladet. Med reference til en dyrefabel, I kan læse på side 43, blev indlægget præsenteret således: "*Kristendommen er en perle. Men hvordan får vi det formidlet?*" Et glimrende udgangspunkt for en studieorlov - ja, og tillige for årene, der følger efter orloven.

Stiftsbladet har været på besøg i Svogerslev Sognegård for at høre, hvad der i grunden kom ud af studieorloven.

Luften er fyldt med solskin, blæst og forår her sidst i marts. I sognegårdens stueetage er der foredrag i Formiddagscafeen, som samles hver anden tirsdag, og i konfirmandlokalet på førstesalen tager Elsebeth imod. Over en kop kaffe fortæller hun, at hun lige er hjemvendt fra en rejse, der til dels fandt sted med apostlenes heste i de af apostlenes fodspor, som blev sat i Grækenland. Tyskerne siger som bekendt: Wenn jemand eine Reise tut, dann kann sie was erzählen - og at denne talemåde ikke er tomme ord, bekræfter hun med at sætte gang i en fortælling.

- Der er folk, der tager på pilgrimsture og til Jakobs grav og til Israel, men det er tilfældigt, når jeg på rejser er ankommet til hellige steder, fortæller hun. - som da jeg engang på vej videre overnattede i Nikæa (i dag: Iznik). Egentlig har jeg ikke de store følelser forbundet med det, men alligevel synes jeg, det er sjovt at være sådan nogle steder. Nu blev det så Filippi og Thessaloniki, hvor vi gik ad Apostlen Paulus-gade op til en kirke, som er bygget der oppe, hvor man mener, at han har været.

- Jeg synes, det vækker historien til live; det bliver en levende fortælling for mig, at jeg er på de steder. Jeg havde Bibelen med og kunne så læse Filipperbrevet i ruinerne af den første europæiske kirke, og så blev det simpelthen en levende fortælling. Det var historien, der

Elsebeth lynskudt på Stiftsdagen, som vi holdt den 30. marts i Roskilde.

var der - den historie, jeg hele tiden går og fortæller som præst, kom på en eller anden måde til live. Når man går i ruinerne, kan man se de samme bjerge, som Paulus har gået i, og sætte sig ind i omgivelserne. Bjergene ændrer sig ikke, og det gør grundfortællingen jo heller ikke.

“

På den måde har jeg haft glæde af det, jeg læste dengang og brugte min tid på i studieorloven: at fortælling og litteratur er en rigtig god indgangsvinkel til at få fat i evangeliet og de eksistentielle tanker og spørgsmål hos folk. Uden at man hver gang skal mase på med bøn og prædiken.

– Så kan jeg nu stille og roligt finde ud af, hvad jeg så kan bruge det til. Faktisk sagde jeg til lederen af Formiddagscafeen, at jeg godt kunne komme og fortælle om Paulus og min historiske oplevelse, men gøre det til en fortælling om et menneske, som har haft betydning for, at vi overhovedet har en kirke.

Det er syv år siden, du holdt studieorlov. Hvad kan du umiddelbart huske, tilbage fra dengang?

– Fra orlovperioden kan jeg især huske de fortællekurser, jeg var på i København og med (skuespilleren) Vigma Bro i Odense. Jeg husker, hvor stiv jeg var som præst, med armene ind til siden og fuldstændig afhængig af at have mit manuskript, kroppen var ligesom låst. Det var meget befriende at komme på sådan nogle kurser og lære at løsne lidt op, men også - som jeg også skriver i Prædikenpause: ikke at fylde for meget som fortælleperson, for noget af det, jeg lærte, det var også, at ens gestik og ens person kan forstyrre for det, man vil formidle.

– Det handler om betoning, om at kunne historien, og så handler det om at kunne skabe billeder med sine ord. Det skal hele tiden holdes ved lige. Her i september var jeg på et lille kursus igen hos Anette Wilhjem Jahn, som jeg virkelig kan anbefale som fortæller og lærer.

Her blev det genopfrisket, hvor vigtigt det er at bevare roen til at skabe billeder, beskrive et rum man er i, sanse det. For eksempel være med i Marias køkken ved bebudelsen: “Der lugter lidt brændt derovre ved ovnen, hvor brødet skulle have været taget ud”. Sådan hjælper man lytteren til at komme med ind i fortællingen.

Har du så brugt det, du har lært, i dit arbejde?

– Ja, det synes jeg, jeg har. Til børnegudstjenesterne er det mest bibelhistorie, og dér behøver jeg egentlig ikke bruge så mange andre fortællinger. Engang troede jeg, at jeg skulle finde på alle mulige andre fortællinger, men bibelhistorien er jo i sig selv så fyldig. Og børnene elsker de historier.

– Men også ved Morgensang for voksne bliver der fortalt. En gang hver uge har vi “Kom med ud og gå”, hvor folk går i en times tid. Men for at det skal blive en aktivitet, der hænger sammen med kirken, så holder jeg månedlig Morgensang, hvor jeg også putter en lille fortælling ind. Her kommer ret mange, som ikke er søndagskirkegængere, og jeg møder åbenhed og lydhørhed overfor, at der læses et digt, fortælles en historie eller en lille bid litteratur knyttet til en kort bibellæsning. På den måde har jeg haft glæde af det, jeg læste dengang og brugte min tid på i studieorloven: at fortælling og litteratur er en rigtig god indgangsvinkel til at få fat i evangeliet og de eksistentielle tanker og spørgsmål hos folk. Uden at man hver gang skal mase på med bøn og prædiken.

Du bruger et fint billede i din artikel, hvor du skriver:

“Litteratur helt løsrevet fra det bibelske univers kan faktisk fungere som en Johannes Døber-gering for dem, der ikke er fortrolig med den kristne grundfortælling”. Sker det ofte, at du inddrager litteratur i dine prædikener?

– Lige til det med refleksioner uden for gudstjenesten: Det er vigtigt, at fortællingen peger hen på budskabet, og at den får lov at stå for sig selv, uden at man begynder at pege en kristen pointe ud her og der. Dér skal man måske bare gøre plads til nogle overvejelser, om der kunne være et gudsbillede i det her, som den person møder.

– I den mere traditionelle prædiken sker det ikke så ofte, som jeg troede, at jeg inddrager litteratur i mine prædikener. Her er jeg faktisk lidt skuffet over mig selv i forhold til, at jeg har fået brugt det for lidt (smiler). Litteraturen kunne jeg godt have tænkt mig at bruge lidt mere – eller at gøre evangeliet til fortælling.

– Men på den anden side har jeg det sådan, at man også skal passe på; når man har læst en prædikentekst højt, så skal man ikke gå i gang med at genfortælle den bag-

efter. Der må godt inddrages en litterær fortælling i en prædiken, men det må ikke fylde mere end en tredjedel; der skal også være plads til overvejelser omkring evangeliet. Man kan ikke smyge sig udenom at prædike ved bare at fortælle en god historie eller genfortælle noget god litteratur. Det fungerer bedst, hvis fortællingen som en mindre del af prædikenen lige sætter pointen på plads og vækker eksistentiel genkendelse. Som i en fortælling af store øjeblikke i andre menneskers liv.

“

Man kan ikke smyge sig udenom at prædike ved bare at fortælle en god historie eller genfortælle noget god litteratur. Det fungerer bedst, hvis fortællingen som en mindre del af prædikenen lige sætter pointen på plads og vækker eksistentiel genkendelse.

På de syv år, der er gået, er de digitale medier blevet en stigende større del af vores liv, måske især for den unge generation. Hvordan er behovet for den mundtlige fortælling i dag sammenlignet med dengang?

– Der er stadigvæk et kæmpe behov. Det kan man tydeligt mærke, når man har konfirmander, og de møder ind i kirken og sidder på bænken og snakker eller har deres mobiler klar. Men hvis man starter ud med: “Nu skal I bare høre, så vil jeg fortælle jer en historie”, så skal man ikke komme ret mange sætninger ind i den, før man har deres opmærksomhed. Og det tror jeg, folk higer efter: det dér øjeblik, hvor man er blevet fuldstændig opslugt af en historie. Det, tror jeg, er utrolig vigtigt stadigvæk, fordi det giver ro og vækker vores egen fantasi og kreativitet.

Hvis du blev tilbudt tre måneders studieorlov her og nu, ville du så gribe muligheden? Og hvad skulle du i givet fald vælge at studere?

– Det tror jeg, jeg ville sige ja til. Der skulle nok en hel del planlægning til, før det kunne lade sig gøre, men det ville jeg da rigtig gerne. Jeg kunne sagtens fortsætte i

dette spor, fordi jeg på grund af hverdagens opgaver så let kan komme fra det igen. Man skal virkelig holde det ved lige, så jeg kunne have brug for at udvikle det mere.

– Eller også kunne det være, at jeg skulle noget helt andet.

EN KYLLING GIK OG SKRABEDE I EN MØDDING OG FANDT EN PERLE. HER - MELLEM SKIDT OG SKARN - EN PERLE! DEN SKINNED OG SKIFTEDE FARVE, NÅR MAN SÅ PÅ DEN. SNART VAR DEN MATHVID MED ET ROSA SKÆR, SNART GENNEMSIGTIG SOM DET KLARE VAND, SNART LYSNDE BLÅ SOM SELVE HIMLEN. DET VAR EN UBESKRIVELIG SMUK PERLE. “KOM OG SE, HVAD JEG HAR FUNDET,” PIPPEDE KYLLINGEN, FOR EN SÅ STOR OPDAGELSE KAN MAN IKKE STÅ ALENE MED. HANEN KOM SPANKULERENDE MED EN HALE AF HØNS EFTER SIG. DEN KASTED E ET HURTIGT BLIK PÅ PERLEN. “DET ER ET DUEÆG.” “NEJ, DET ER EN PERLE!” INDVENDTE KYLLINGEN. HANEN SKØD BRYSTET FREM OG GALEDE: “KOM, SÅ GÅR VI!” “HVORFOR SER I IKKE PÅ DEN? DET ER JO VERDENS SMUKKESTE PERLE!” STAMMEDE DEN LILLE KYLLING. “OM DET ER ET DUEÆG ELLER EN PERLE GØR INGEN FORSKEL. KORN ELLER KERNE ER DEN IKKE, SÅ VI LADER DEN LIGGE!” SÅ GIK HANEN, OG SÅ GIK HØNSENE. OG DEN LILLE KYLLING? DEN BETRAGTEDE LÆNGSELSFULDT PERLEN, OG SÅ PILEDE DEN EFTER FLOKKEN.

Dyrefabel, ukendt forfatter

Landemode

**Onsdag den 19. juni
holder vi Skt. Johannes Landemode**

Landemodet er det årlige, kirkelige møde, hvor biskoppen og stiftamtmanden drøfter stiftets anliggender med provsterne. Dagen indledes som altid med en gudstjeneste, der finder sted i domkirken kl. 10.00 og er for alle. Prædikant er provst Jørn Noe, Kalundborg provsti.

Efter landemodegudstjenesten er I alle velkomne til at blive til godt samvær over sandwiches og noget køligt at drikke i Palæets gård.

Tilmelding til stiftet på kmros@km.dk.

Fotos: Christina Mølbech og Otto Lundgaard.

HIMMELSKE DAGE PÅ HEDEN

**Danske Kirkedage i Herning, 30. maj - 2. juni
med mulighed for fællesudflugt den 1. juni**

Hvis du vil med, når kirken samles i Himmelske dage i Kristi Himmelfartsdagene - men finder, at turen til Herning virker for lang, hvis man rejser alene - så griб chancen og tag med bussen, der lørdag den 1. juni kører fra stiftet og hjem igen samme dag.

Hundige-Kildebrønde pastorat afholder den 1. juni fællesudflugt til Himmelske dage på Heden, og så længe der er ledige pladser om bord, har enhver mulighed for at tilmelde sig og stige på undervejs, idet der er mulighed for opsamling på udvalgte steder langs motorvejen til Korsør.

Du kan læse mere og tilmelde dig på [linket hundigekirke.dk/event/5348268](http://linket.hundigekirke.dk/event/5348268)
Der er tilmeldingsfrist den 10. maj.

